

नये म्हणून असे लिखाण करण्याची जबाबदारी शिरावर घेऊ नये, असे वाटले. शिवाय त्यातील १०-११-१२ प्रकरणात आद्य बीज ॐ कार, प्रणव मंत्र ॐ कार, स्वयंभू ॐ कार, सोहम् व अजपाजपाविषयी जे लिहावे लागले, ते अधिकाराशिवाय प्रतिबंध असूनही छापावे लागले – जरी मी त्यात सर्वांना न सांगण्यासारख्या गोष्टी अंत भूत केल्या नाहीत – ते मला रुचले नाही. जणू काय असे करण्यात गुरु-आज्ञा-भंग किंवा चूक मी करत आहे, असे वाटल्यामुळे ही सर्तु साहित्य सोडण्याचा विचार दृढ झाला. शिवाय हे पुस्तक तयार करण्यात पाच एक महिने झाले, तेव्हा मनु सुभेदारांचा धीर संपत आल्यासारखे वाटले. दोन-तीन वेळा पुस्तकासाठी तगादा लावल्यामुळे माझे मन उडाले, कारण माझ्या सिद्धांताप्रभाणे जेव्हा लिहिण्यास दैवी रफुरण होई, तेव्हाच लिहिण्यास मी उद्युक्त होई. नुस्ते कसे तरी लिहून काढणे, मला पसंत नव्हते. अशा लिखाणाची माझ्या नजरेत काहीच किंमत नव्हती.

शिवाय सर्तु साहित्यकदून मला दर तीन महिन्यांनी रक्कम मिळे. त्यातून काहीच बचत होत नसे. एवढेच नव्हे तर, काही वेळा तर माझ्या पुंजीतून खर्च करावा लागे. यामुळे विचार आला की, आपल्याला कधी लाख रुपये मिळणार नाहीत किंवा आपण लाखोपती होणार नाही. निवृत्तिसाठी पुरेसा पुंजीसंचय करण्याच्या आशेत आयुष्य संपून जाईल. म्हणून अनुकूल संधि साधून निवृत्त व्हावे व संन्यास घ्यावा हे श्रेयस्कर.

१८ तारखेस * सकाळी मी माताजी (देवी)कडे द्राक्षाचा प्रसाद घेऊन गेलो. त्यातील थोडा भाग २४ वेळा माताजीच्या (देवीच्या) मुखात देऊन मी म्हणालो. ‘संन्यास घेण्यापूर्वी गायत्री-विसर्जन करावे लागते, ते मी या रीतीने करत आहे, हे जाणावे.’ गाणगापुर स्टेशनवर शेठ (रतिलाल चीमनलाल) यानी (२२ मे, १९४८ रोजी) ज्या खांब्यला रझाकारांनी स्टेशन मास्तरला बांधून ठेवले, तो खांब दाखविला. रझाकार स्टेशनबाहेर शस्त्रास्त्रांनी सज्ज होऊन उभे होते. गाडी (मदास मेल) फलाटावर येताच तिच्यावर ते तुदून पडले व प्रत्येक डब्यामधे जाऊन लूटमार सुरु केली. भय, गोगाट, कोलाहल, मारफाड यांनी सर्व वातावरण व्यापून गेले. रतिलाल शेठ व त्यांचे साथी सेकंड क्लासच्या डब्यात दारखिडक्या बंद करून, साई भगवंताचे स्मरण करीत, आपले काय होईल, या चिंतेत गर्क होऊन बसले होते. पण असे नवल झाले की, रझाकारांना त्यांचा डबा दिसला नाही. खिडकीच्या फटीतून पाठीमारील सर्व डब्यात जुलूम चाललेला होता, ते शेठ रतिलालना समजले. हा साईस्मरणाचा अगाध प्रभाव होता, असे ते व त्यांचे बरोबरचे साथीव उतारु संमजले व असेच ते सर्वांना सांगत.

शिरडीहून परतल्यावर मुंबईत केशवरामकडे मुक्काम केला. तेथे पहाटे उदून बसलो असता आवाज ऐकू आला, ‘आता तू आपले नाव बदलून साईशरण हे नाव धारण कर.’ म्हणून चर्नीरोडला गव्हर्मेंट प्रिंटिंग प्रेसमधे गेलो व तेथे नाव बदलून साईशरण नाव घेतल्याची खबर दिली व त्याच्यासाठी रु. ६ भरून पावती घेतली. ती

* १९५२ साली १८ ऑक्टोबर-नोव्हेंबरला किंवा त्या सुमारास लेखक यांत्रेला गेले.

खबर ६ डिसेंबर, १९५२च्या बोऱ्हे गॅजेटमध्ये प्रसिद्ध झाली व त्याची प्रत माझ्याकडे आली. त्या गॅजेटच्या आणखी ६ पति मी मागवून घेतल्या.

यात्रेहून परत आल्यावर मनु सुभेदारास मुंबईत भेटून मला निवृत्त करण्याची विनंती केली. त्यावेळी संन्याशाला आधुनिक काळात तोड द्याव्या लागणाऱ्या अडचणीची चर्चा झाली. माझा निश्चय पाहून त्यांनी मला सेवेतून मुक्त करण्यास संमति दिली व ३१ मार्च, १९५३ला मी सर्स्टु साहित्य कार्यालयातून निवृत्त झालो.

त्याच्य दिवशी सौ. कुमुदबहेन मला भेटल्या व 'तुमचा संन्यास सफल होवो' अशा त्यांनी शुभेच्छा दिल्या व २५ जून, १९५३च्या पत्रात अशी सूचना केली की 'आषाढ महिना जवळ येत आहे तेव्हा एका जागी स्थिर होऊन रहावे. बाबा प्रत्येक गोष्ट सांभाळून घेतील. त्याचा आधार द्यावा, जो ईश्वरास शरण जातो त्याचा संभाळ ईश्वर करतो. म्हणून आत्म्याच्या आवाजाविरुद्ध काही करू नये. प्रसन्न यित्ताने योग करा. आत्म्याला खूप मुक्त विहार करू द्या एकांतवास कराल तर सर्व काही ठीक होईल.'

१५ एप्रिल १९५३ला भजनाच्या खोलीशिवायचा सर्व घराचा कब्जा घजलालभाईना दिला. त्यांनी रविवारचे भजन चालू ठेवण्यास संमति दिली. नंतर रामबाग डाकोर येथे गं. स्व. गौरीबेन भट यांचेकडे १३ मे १९५३ पर्यंत राहिलो. २० मे, १९५३ला गौरीबेन व घनश्यामभाईसह शामळजी, खेडब्रह्मा, मोठा अंबाजी येथे गेलो. अंबाजी येथे श्री मिखुभाई व सौ. कुमुदबहेनच्या सांगण्यावरून भक्तजी नावाच्या माताजीच्या अनन्य भक्ताशी समागम केला. कुमुदबेनची दम्पाची व्याधि दूर करण्यास त्याना विनंती केली असला त्यांनी असमर्थता दर्शविली. कर्म भोगून संपदून टाकावे म्हणजे काही बाकी उस्तार नाही असे ते म्हणाले. ८ जून, १९५३ ते २८ जून १९५३ पर्यंत तलाद येथे घनश्यामभाई पङ्चाकडे मुक्तगाम केला. दरम्यान एक दिवस सकाळी मी स्नान करत असता घनश्यामभाईचे सद्गत पिता भगवतप्रसाद दिसले व मला म्हणाले, 'मी माझ्या विरजिवाची खबर काढण्यास आलो आहे.' ही गोष्ट मी घनश्यामभाईना सांगितली व आपल्या पित्याचा फोटो पूजेत दुसऱ्या फोटोसह ठेवण्यास सांगितले व त्यांनी तो सल्ला अनुसरला.

नंतर २९ जून, १९५३ रोजी गौरीबेनसह रामबाग डाकोरला गेलो व तेथे पूर्वाश्रम-परिचित श्री. गंगाशंकर शुक्ल भेटले त्यांना मी संन्यासासाठी विरजा-होम करू इकेल अशा कोणी जाणाऱ्या झावणाऱ्यी दौऱ्याशी करून, माझी त्यक्त्याशी गाठ घालून देण्याची विनंती केली. त्यांनी इतरांना संन्यासी म्हात रो झावणाऱ्यी हे करू करी. त्याचा नपास केला. असता तो दातेर वर्ष १९५३ अप्रैल थोड्यात दिवसात घाल येणार असल्याची खबर आमजली. हा याही १९५३ अप्रैल ऊपर वर्ष १९५४ संध्याकाळी शुक्रवारी एण्ठोडरायच्या गं.प्रैर. वर्षात त्यांने संन्यासासाठी नुदून आषाढ शुद्ध १ला रविवार ता. १२ जुलै, १९५३ रोजी आहे, व तो दिवस अनुकूल नसल्यास, आतुभासानंतर कार्तिक, नार्गशीर्ष अंकृत वाट पहावी लागेल असे सांगितले यावेळी मला बाबाजी पाल्द तसेच रणछोडजीची नागदे ऐश्वर्या आली. तुरंत संन्यास घे-



आता दिरंगाई करु नकोस.' म्हणून केशवलालला सांगितले की संन्यास घेण्याचे तर नक्कीच आहे, परंतु मला दुसरा गुरु करायचा नाही. कारण आचार्यांकडून महावाक्यांचा जो उपदेश घ्यावयाचा असतो तो मला माझ्या गुरुने अगोदरच दिला आहे, आणि त्याने हे ज्ञान अनुभवासहित दिले असल्याने आता दुसरा गुरु करणे नाही. तेव्हा याप्रमाणे जर होतं असेल तरच विधि करायचा आहे. केशवलालजी बरोबर शुक्ल नावाचा एक दुसरा गृहस्थ होता. त्याच्या सूचनेवरून केशवलाल या अटीवर संन्यासविधि करण्यास कबूल झाला.

दक्षिणा वगैरे नक्की केली व त्याच्या सांगण्यानुसार विधिची सुरुवात रविवार ता. १२ जुलै, १९५३ रोजी दुपारी तीन वाजता झाली. त्या दिवशी विष्णुपूजन, सभ्यप्रार्थना, त्याची संमति, ग्रंथपूजन, अनुवादक-पूजन, हेमाद्रि संकल्प, सत्यांशपूजन, पूर्वांग विष्णु श्राद्ध, गोदान, पूर्वांग ब्रह्मा, पूर्णपात्र, प्रायश्चित्तदद्य, उत्तरांग विष्णु श्राद्ध, उत्तरांग गोदान, अग्नि, ब्रह्मा पूर्णपात्र, भूयसि दक्षिणाविधि, क्षौरकर्म, आचार्यपूजन वगैरे विधि त्या दिवशी झाले. दुसऱ्या दिवशी, सोमवारी, विष्णूपूजन, अष्टश्राद्ध, ब्राह्मणपूजन, गोदान, आचार्यपूजन, ब्राह्मणांना वस्त्रदान व ब्राह्मणांना भोजन वगैरे विधि पार पडले. त्याच दिवशी संध्याकाळी पुनः गणपति पूजन, स्वस्तिपूण्याहवाचन, मातृका, वैश्वदेव, वासोधीश, नान्दीश्राद्ध, अग्निपूजन, भूयसी, सावित्रीप्रवेश हे विधि तसेच दक्षिणा आदि झाल्यानंतर अग्निची स्थापना करून तयार केलेला साथवो * खाण्यास, अग्नि प्रज्वलित ठेवण्यास तसेच जागरण करण्यास मला सांगण्यात आले. त्याप्रमाणे साथवो खाऊन रात्री अग्निजवळ मी पडून राहिलो. तिसऱ्या दिवशी, मंगळवारी आषाढ शुद्ध तृतीया, जुलै १४, १९५३ या दिवशी जे विधि झाले ते असे: गणपतिपूजन, मातृकापूजन, अग्निपूजा, ब्रह्मापूजा, विरजा-होम; ब्राह्मणपूजन, पूर्णपात्र आचार्यपूजन विधि, सर्वस्व त्याग विधि. त्यानंतर गोमतीवर जाऊन तेथे एकांतात घाटावर विधिपुरस्तर रनान, प्रेषोच्चार, महामंत्रोच्चार आणि काषाय-भगवी वस्त्रपरिधान वगैरे करण्यात आले. कोण्या अज्ञात व्यक्तिने मोघीबहेनला अशिवनीकुमारवर ध्यानस्थ बसलेले पाहून मृगचर्म भेट म्हणून दिले होते ते नरेन्द्रने मला दिले होते व बरोबर डाकोरला आणले होते ते आता उपयोगी पडले.

प्रथम दिवसाचा विधि संपत्यावर केशवलालने असा प्रश्न उपस्थित केला की, दुसऱ्या कुणी संन्यासी गुरुकडून दिक्षा घ्यावयाची नसल्यास वस्त्र परिधानाचा विधि कोण करणार? त्याला स्वतःला तो अधिकार आहे? म्हणून घरी जाऊन रात्री उशिरापर्यंत धर्मसिंधु, निर्णयसिंधु पालथे घातल्यावर त्याला स्वतःला तो अधिकार असल्याची आधारवयने सापडली. त्याप्रमाणे त्याने तो विधि पार पाडला.

एकाच दिवसात संन्यास सामुग्री तयार करायची होती म्हणून अहमदाबादला जाऊन पैसे आणणे शक्य नह्ते. शिवाय रथयात्रेचा समय असल्यामुळे यात्रेकरुंवर

* गळाच्या व डाळ्याच्या पीठाचं मिश्रण – त्रूप आणि साखर मिश्रित.

इन्जेकशन घेण्याची सक्ती होती. म्हणून आयत्या वेळी गौरीबहेनला उमरेठला जाऊन पैशाची सोय करणे शक्य नव्हते. अशा अडचणीच्या प्रसंगी बाबांनी अनेकांना प्रेरणा करून प्रश्न सोडविला. या कामासाठी गौरीबहेननी रु. ९, रुक्षमणीबहेनने रु. ५९, गुणीबहेनने रु. १०, मणिबहेनने रु. ३० उसने दिले म्हणून सर्व विधिविधान पार पडले व मी आषाढ शुद्ध तृतियेला, १४ जुलै, १९५३ रोजी संन्यासी झालो. सांगणे न लगे की सर्वांचे पैसे लगेच दशमीपर्यंत चुकते केले.



मनोरथ पूर्ण करी साईनाथ

— श्री. वि. म. हटवार
१४९, रेशीमबाग, नागपूर-९.

साईभक्तांनी सतत जागृती आणि उत्साह ठेवून कुशल कर्म करीत गेले पाहिजे. या विश्वांत गीता, भागवत, पोथी आदि ग्रंथ सर्वमान्य आहेत. या श्रेष्ठ ग्रंथांना सर्व साधुसंत नमतात व योग्यतेनुसार शिष्यांना उपदेश करतात, भारतभूमीत दत्तात्रयासारखे, गोरक्षनाथासारखे नवनाथ व ती परम्परा चालविणारे श्रीज्ञानदेव, मुक्ताबाई, मीराबाई यासारखे जीवनमुक्ती दान देणारे झालेत. तसेच शिर्डीचे साईनाथ व शेगांवी गजानन महाराज यांनी भक्त उद्घाराचे अमोळ कार्य केले.

स्वानंदाच्या प्राप्तीकरिता सत्संग म्हणजेच संतचरित्राचे ध्यान करीत त्याप्रमाणे वागण्याचा प्रयत्न करीत सुखासमाधानाने जगावे. दयाळू साईराम जातपात, सत्ता, भेटलेल्या भक्तांची गरिबीची अथवा वैभवांची स्थिरी न जाणता फक्त भावाचा भुकेला आहे. त्याचे चरणी नम होऊन प्रार्थना करावी. मनुष्य जन्मात सर्वकाही मनासारखे होण्याकरिता सदासर्वकाळ ईश्वरनामाचे स्मरण व चिंतन श्रेष्ठ भक्ती आहे. संकटसमयी साईराम कोणत्याही रूपात येऊन सुटका करील. जेव्हा पाण्यात तरंगत असलेले फूल सौंडेने उचलून भगवंताचे स्मरण केले तेव्हा मगरीने तलावात ओढलेला गजेंद्राचा पाय सुटला. गजेंद्रमोक्षाकरिता क्षणाचा विलंब न करता भगवान प्रगट झाले. तेच भगवंत दौपदीच्या साहयार्थ आले. वस्त्रे पुरवून दुःशासनाचा दौपदीवस्त्रहरण करण्याचा दुराग्रह नष्ट करून, त्यास हताश होऊन बसावे लागले. वस्त्रांचा छीग पडला आणि दौपदीची लाज राखली. अर्जुनाचा सारथी बनून दुष्टांचा संहार केला.

या वैज्ञानिक युगात निरक्षराच्या रूपात अदत्तरून स्वामी रामकृष्ण परमहंसांनी धर्म जीवनात उत्तरविला. शुभ कर्मांनी आपले चित्त शुद्ध करून घेणे यातच धर्माचरपाचे सार सामावले आहे. जे सज्जन धर्मनिष्ठा अंगी बाणवतात, तेच अध्यात्मविद्येच अधिकारी असतात, भक्तीरसाची गोडी असलेला भक्त जेथे जाईल तेथील वातावरण



सुमंगल होते. त्याच्या सहज बोलण्यातून, दृष्टीतून व निरागस हारयातून अमृताचे निष्पन्द बाहेर पडतात. त्याचे आचरण अनेकांना मार्गदर्शक व स्फूर्तिप्रद ठरते.

श्रीसाईबाबा स्वतःचा कोणताही अधिकार सांगत नसत. ते बोलताना आपल्याला परमेश्वराचा बंदा नाणजो त्याचे आझेनुसार कर्म करणारा सेवक म्हणून घेत. तसेच आपल्या गुरुचा आशीर्वाद आपल्यास पूर्ण आहे, त्यांचेचे कृपेने भक्तसंकटे दूर होऊन सर्वांचे कल्याण होते, असे ते म्हणत. जीवनमुक्त अवस्था असल्यामुळे ते कधी ओढ्यावर जाऊन बसत, कधी लिंबाजवळ तर कधी कोणाच्या मळ्यांत जाऊन बसत. कधी निरागस हारयवदन तर कधी उग्ररूप धारण करीत. मशिदीत व देवळात दिवे लावून चैतन्य निर्माण करून लोकांचे हित करण्याचा हेतू होता. संकटाची ते आगाऊ सूचना देत असत. आपल्या श्रद्धास्थानी दर गुरुवारी व शुक्रवारी ऊद जाळावा, त्यात आपले कल्याण आहे असे ते सांगत.

शिर्डीला संस्थानचे रूप आल्यावर रोज महाराजांची आरती होऊ लागली. महाराजांचा नित्यक्रम पहाटेस उटून धुनीपाशी बसणे, शौचविधी नंतर काही वेळ स्वस्थ बसणे, चिलीम ओढून झाल्यावर तोऱ धुताना हातावर, पायावर, तोऱावर व कानांवर यथेच्छ पाणी घ्यावयाचे, स्वच्छता कार्य आटोपून गावांत भिक्षेला जात. नेमक्या पाच ठिकाणी जाऊन उभे राहत. भिक्षेतील भाकरी व जे काहीं मिळे ते मशिदीत आल्यावर थोडेसे खावयाचे. खाणे झाल्यावर काही वेळ बैठक होत असे. त्यावेळी बरीच भक्तमंडळी जमत असे. महाराज बोधप्रद गोष्टी सांगून सर्वांना आलेली फळे खाऊ घालीत. बैठकीनंतर महाराज लेंडीवर जात. तेथे तासभर राहत. तेथून परत आल्यावर दुपारी दोन वाजेपर्यंत मशिदीत असत. तेथे बाहेरगांवाहून आलेली मंडळी महाराजांची पूजा आरती करीत असत. ते आटोपल्यावर महाराज पुन्हा लेंडीवर जात. तेथून परत आल्यावर संध्याकाळपर्यंत पुन्हा मशिदीत बसत. संध्याकाळी थोडे बाहेर पडत व लगेच मशिदीत येत असत. महाराज आपल्या बोलण्यातून बैठकीस हजर असलेल्या मंडळीच्या मनात घोक्त असलेल्या बाबीसंबंधी खुलासा करीत असत. त्यांचा मुख्य उपदेश नैतिकतेवर म्हणजे आपली नितिमत्ता सर्वांनी चांगली ठेवून नामस्मरण करण्यावर असे. अनुभवरूपाने बोध महाराजांकडून मिळत असे. श्रीसाईबाबा प्रत्यक्ष परमेश्वराचे अवतार असून स्वतः मनोभावे केलेली प्रार्थना त्यांना पोहोचते, याचे प्रत्यंतर साईभक्तांना श्रद्धेने आलेले आहे. त्यांच्या समाधीचे दर्शन, त्यांचे नामस्मरण, मनन, वाचन, लेखन वगैरे करीत असल्यास हा अनुभव खात्रीने येतो.

परमार्थ हा विषय असा आहे की, त्यामध्ये थोड्याफार श्रद्धेवाचून पाऊल पुढे पडत नाही. श्रीसाई जन्मसिद्ध सत्पुरुष होते. परमार्थ साधकांस यशप्राप्तीकरिता गुरुकृपा पाहिजे. श्रद्धा व सबुरी हाच त्यांच्या भक्तांना उसंत देणारा गुरुमंत्र आहे. श्रीचरणी मागणे असेल ते भक्तीभावाने आणि दृढ विश्वास ठेवून मागावे. मनोरथ पूर्ण होतील, हाच त्यांचा सर्वांना आशीर्वाद आहे.

सौदागराचे घोडे

— श्रीमती शालिनी देसाई
एम.एस्सी., एम.फिल.
२१ राजस, अंधेरी (पूर्व),
मुंबई-४०० ०६९.

श्री सन्तचूडामणी साईचे मुखातून स्त्रवलेली जी वाणी श्री साईसत् चरित्रात उद्धृत केली आहे, त्याची मेख वाचकांना कधी सुटते तर कधी सुटतच नाही. 'सौदागराचे घोडे' असेच एक श्रीसाईसत् चरित्रातील (अध्याय २१, ओवी ८८) मजेशीर कोडे आहे. प्रगाड पंडित प्रति हेमाडपंत असे श्रीसाईचरित्राचे लेखक श्री दाभोळकर यांनी बन्याच ठिकाणी अगदी आवर्जून, खुलासा करून, वाचक भक्तांना तत्त्वज्ञानाचा मधूर मेवा खाऊ घातला आहे. पण तरीसुद्धा वाटत राहते, आणि हवे, आणि हवे. एखादे हावरट मूल जसे मिठाईला चटावले की, कसे आईकडे हात पसरून एकसारखे मागत राहते, "मला आणखी दे ना ग आई", तसेच साईचे चरीत्र वाचताना वाटते, संपूच नये हा साईतत्त्वज्ञानाचा खाऊ आणि हवा होता. पण श्रीसाईबाबाचे तत्त्वज्ञान विशद करून सांगणे सोपे नाही, त्याला खडतर तपस्या लागते. तरीही ब्रह्मजिज्ञासूच्या बुद्धिची भूक शामावी म्हणून अति मौल्यवान मालेतून एखादा मौत्किक हाती धरून बराच वेळ न्याहक्त बसावं, तसं साईमुखीचं एखादं वचन चिन्तन करीत रहावं असं वाटतं आणि अशाच एका चिन्तनशील मननाने सौदागराच्या घोड्याच्या कोऱ्याचा प्रश्न सोडविण्याचा केला गेलेला हा एक साईप्रियेचा प्रयत्न!

श्री. अनन्तराव पाटणकर म्हणून कुणी व्यासंगी गृहस्थ उपनिषदांचा (वेदान्ताचा) सखोल अभ्यास करूनही आत्मज्ञानासाठी तळमळू लागले. प्रखर ज्ञानपिपासा शान्त व्हावी म्हणून अखेरीस ते श्रीसाईपाशीं आले. 'केले विविध ग्रंथावलोकन । वेदवेदागउपनिषदध्ययन । केले सच्छास्त्र पुराण श्रवणं । परी हे निर्विण्ण मन कैसे ॥७९॥ वाचिले ते व्यर्थ गेले । ऐसेच आता वाढू लागले... ॥८०॥ वाया गेले ग्रंथावलोकन । वाया शास्त्रपरिशीलन । व्यर्थ हे सकल पुस्तकी ज्ञान । अस्वस्थ मन हे जोवरी ॥८१॥'. अशी त्या साधकाची अवस्था साईचरित्रात वाचत असताना, त्या तळमळीचा अनुभव ज्याला असतो, त्यालाच ते आकन्दन आकळते. श्रीसाईचरित्रातील या ओव्या वाचत असताना डोळ्यासमोर आले, ते 'नासदीय सूक्त ऋग्वेदसंहितेच्या दहाव्या मंडळाच्या अकराव्या अनुवाकातील हे प्रथम सूक्त.यातील सहावी ऋचां अशीच मनाचा वेद घेणारी, ब्रह्मज्ञानाची लालसा असलेल्या तपस्यी दृष्ट्या ऋषी मुनीच्या तीव्र, पराकाष्ठ मुमुक्षतेच्या तळमळीतून सहजतेने स्फुरलेले ते मन्त्र, 'को अध्दा वेद क इह प्रवोचत्॥' ना. सू. ऋ. १०/११/ मन्त्र ६ अर्थः (अहो) हे (आत्मतत्त्व) खरे खरे कोणी जाणले आहे? या वेळी (हे आत्मज्ञान) विवरण करून (आम्हाला) कोण सांगेल? अशा प्रकारची मुमुक्षु साधकाची प्रचंड तयारी आणि



तळमळ्य त्याला भगवन्ताचे दर्शन घडवत असते. अशा साधकांना श्री गुरु जे सांगतात, ते इतर सामान्य भक्ताना कसे कळावे? गुरुवाणी केवळ त्याच भक्तश्रेष्ठांसाठी असते, जे त्या पात्रतेचे असतात. कारण तो साधक तितक्याच योग्यतेचा असल्याने गुरुशब्दाने बोध होताच त्याची तृप्ती होते. जसे स्वाती नक्षत्राचे पाणी सगळ्यांवरच वर्षत असते, पण केवळ विशिष्ट शिंपत्यातच त्या जलबिदूच्या संयोगाने मोती बनतो. तो अनुभवजन्य स्पर्श असतो. तरीही सर्वाना वाटणे साहजिक असते, 'देवा, आम्हालाही बाबांचे बोल समजतील तर किती छान होईल!' पण 'बोल' म्हणजे 'बाबांची भिक्षा' पचवणे आहे. कोळंब्यातील चतकोर भाकरीच्या तुकड्यासाठी मक्का-मदीना यात्रा करून आलेल्या मोठ्या दूदळाचार्य साधकाला बाबांनी कसे धारेवर धरले, ते साईचरित्रवाचकांना ठाऊकच आहे. 'कैवल्याच्या चांदण्याची' भूक ज्या आर्त चकोराला लागली असते, तो काय 'चांदणे' म्हणून दूध प्राशन करेल का? तृष्णाताचे ते स्पन्दन सर्वसाक्षी साईबाबांना जरुर जाणवत असतं. अहंकाराचा इवलासाही लवलेश नसलेल्या आर्त भक्तावरच बाबांची कृपा होत असते आणि म्हणूनच त्या साधकावर श्रीसाईबाबांनी आपली कृपा दर्शविली. 'तेहा बाबा देत प्रत्युत्तर। एकदा एक आला सौदागर। तेहा एक घोडे समोर। घाली लेंदार नवाचे। सौदागर निज कार्य तत्पर। लेंडिया पडता पसरिला पदर। बांधून घेता घट्ट त्या समग्र। चित्तैकाउय लाधला॥८८॥' अ. २१, सा. च. श्रीसाईचरित्रात ओव्या ८८ ते १०४ मध्ये सौदागराच्या घोड्याचं कोड आणि त्याचं उत्तर दिलं गेलं आहे. पण ज्यांनी (श्रीसाईबाबांनी) कोडं घातलं, त्यांनीच त्याचं उत्तर केवळ प्रश्नात्मकच ठेवले आहे. जसे बाबा विचारताहेत, "पदरी बांधल्यास लेड्या काय?" आणि त्यावर तो भक्त म्हणलो, "कृपा झाली की बांधल्या जातील!" तो असे म्हणत नाही की, "मी बांधेन" किंवा "मी बांधल्या." यावर बाबांनी त्याला 'कल्याण होईल', असा आशीर्वाद दिला. नासदीय सूक्तातही अगदी हुबेहुब तसेच आहे. उत्तरादाखलचा मन्त्र सातव्या ऋचेतील असा— 'यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्। त्सो अंग वेद यदि वा न वेद।। ऋचा ७, ना. सू. ऋग्वेद १०/११ अर्थः '(जो अध्यक्ष किंवा ईश्वर आहे) जो सृष्टिचा नियंता अत्युच्च आकाशात राहतो त्याला मात्र हे सर्व खरे खरे माहित असले पाहिजे. (पण तुम्ही जर म्हणालात की त्याला काय माहित? तो तर निराकार अरूप अनाम!) आणि त्यालाही हे जर माहित नसेल तर? म्हणजे प्रश्नाचे उत्तर प्रश्नातच! पण समजणाऱ्याला समजते ते त्या ब्रह्मनिष्ठ गुरुदेवांच्या ध्वनि संकेतातून, तो अनुभव असतो तेथे तर्क कुतर्काला वाव नाही. अनुभूतीचा अत्युच्च स्पर्श स्वानंदलहरीत सामावून जातो. ज्ञानी सर्वज्ञ सत्पुरुषाने एखाद्याला प्रश्न विचारावा, "तू रे कोण?" आणि पुन्हा उत्तरही आपणाच प्रश्नात्मक प्रतिध्वनीने द्यावं, "मी रे कोण?" यांत ऐकणाऱ्या सर्वच साधकांना काय कळणार? ज्याला समजलं तो सच्चा मोक्षार्थी भक्त लीनतेने बोलेल, "तुम्हीच ठरवा काय ते!" याला कारण तो गुरुकृपेला पात्र असतो, तेहा त्याच्या मुख्यातून असे उदगार येतात. जणु गुरुच्या बिंबाचं प्रतिबिंब स्वानन्द चैतन्यात तरकून जावं तसं!

आता हा 'सौदागर' कोण बुवा? सौदागर म्हणजे सौदाचं आगरच मुर्तिमन्त्र असा सकाम भक्त. देवाकडे एकसारखे सौदा करीत राहणे, हेच त्याचे काम. भला जर अमुक मिळाले तर तमुक करीन, नंवसाला माझ्या पावलास तर समाधीच्या दर्शनाला येईन वगैरे, वगैरे. कितीतरी सौदे त्याचे सतत चालूच. सौदा मानला तर देव चांगला! नाही पटला तर देव हटला!! हा कामुक भक्त म्हणजे सौदागर. जगातील व्यवहारी, संसारी, प्रापथिक अशा नानाविध अडीअडचीणी कांटाकून गेलेले साधक परमेश्वरापाशी सौदा सदोदित करतात म्हणून त्यांना म्हणायचं सौदागर! पण सगळेच सौदागर काही सारखे नसतात. काढीच्या सौदाची उडी म्हणजे गगनभरारी करणारी गरुडङ्गपच! परमेश्वराला विकत देण्याचा असामान्य सौदा नारदमुर्नीनी सत्यभामेशी केला. सारे द्वारकेचे सोने घाटले तरी किंमत येईना! पण रुकिमणी सारख्या विलक्षण सौदागारांन असा सौदा पटवला की, एका तुलसीदलाच्या मोबदल्यात ब्रह्मांडाचा धनी चातुर्याने मिळवला. ते असामान्य भक्तही तसेव जे परमात्म्याशी उठता बसता सदैव तादात्म्य पावलेले. आम्ही सारे वेळोवेळी सौदे आणि वायदे (नवद) करण्यातच पटाइत. त्यामुळे साईचित्रातील साधक दामुशोटसारखे, आपण सौदाच्या प्रलोभनाने इतके नीहून जातो की, बाबांच्या कृपेपासून आपण वंचित तर नाही ना होणारा.अशी भीती वाटले म्हणून ज्ञानी सत्पुरुषाच्या सान्निध्यात कसला सौदा करावा हे तरी जाणून घ्यावे. ब्रह्मज्ञानासाठी आस्ती खरोखरीच पात्र आहोत का? याचा निकष कोणी ठरवायचा? श्री सदगुरु साईंकडे अनेक सकाम भक्त येत असत. त्यात ब्रह्म जाणण्याची इच्छा असणारेही असत. पण जशी ज्याची योग्यता त्यानुसारच बाबा त्यांना मार्ग दाखवीत. खिशात रुपांचे पुडके असूनही बाबाना वेळ आली असता न देणारा, केवळ मनोरंजन म्हणून ब्रह्मज्ञानाचे गुंडाके सौडवावे म्हणून आलेल्या एका भक्ताला त्याच्या कर्माचे वेटोळे कृतीनेच दर्शवून ब्रह्म ज्ञान गुंडाकून ठेवल्याच्या दाखला साईचित्र वाचकाना सांगायची आवश्यकता नाही. त्याचा नपशील येथे आता अधिक देत नाही. तरीही सकाम भक्ताभक्तांतही भेद हा असतोच. केवळ परमेश्वर प्राप्तीची कामना असणीही साधी गोष्ट नव्हे. वेदाध्ययन, वेदान्त प्रवचन, वेदांचे श्रवण किंवा योगसामर्थ्याने धारणा इसिं वाढवून आपत्या तपश्चर्याने भगवन्ताच्या परिक्षेत जो उत्तरतो, त्यालाच साई तत्त्व गवसते. अशा कसोटीला लावला गेलेला 'भनुष्याणा सहस्रेषु' असा तो साधक (सौदागर) बाबांपाशी आला असता, बाबांनी त्याला सौदागराच्या कोळ्यातून बोध केला. त्याला सभजायला थोडं कठीण गेल, कारण 'सन्ताधरव्या खुणा' सहजासहजी लक्षात येत नाही. पण जेव्हा बोध झाला, तेव्हा त्यानी बाबांच्या पायांना विनम्रतेने वन्दन केल.

'सौदागर' या विषयी आपण विवेकन केलो. आता हे "घोडे" कुठले? याचे उत्तर कठोपनिषदामध्ये फार सुरेख रितीने मांडले आहे. कठ उपनिषद हे कृष्ण यजुर्वेदाच्या कठ शाखेत अन्तर्गत असून यात पाच वल्ली (प्रकरणे) मध्ये यमदेवानी नचिकेत्याला सांगितलेल्या अस्तमज्ञानाचे सविस्तर विवेकन आहे. कठोपनिषदाचा आरंभ एका मजेदार आख्यानाने झाला आहे. नचिकेत हा वाजश्रव्याचा मुलगा. वाजश्रव्याने

विश्वजित् यज्ञ सुरु केला. या यज्ञात सर्वस्वाचे अर्पण करायदे असते पण वाजश्रवा
 पुत्रभोगाने विचलीत होऊन जीर्ण शीर्ण भाकड राई दान करू लागला. हे नविकेत्याला
 पाहवेना. त्याने पित्याला विचारले, “तात, या चांगल्या गाई तुम्ही माझ्यासाठी का
 ठेवणार आहात? अहो, सर्वस्वाचे दान कोत्याशिवाय या यज्ञाची संगता कशी
 व्हायची? तुम्ही मला कोणाला अर्पण करण्यार?” हा पुत्रांचा प्रश्न ऐकताच
 वाजश्रव्याला संताप आला. तो रागाच्या भरात बोलला, “यमाला!” पित्याचे वचन
 खोटे पडू नवे म्हणून नविकेता यमलोकात गेला. त्यावेळी तेथे यम नव्हता. तो ३ दिवस
 आला नाही. त्याची वाट पाहत नविकेता अन्नपाण्यादिना तिष्ठत राहिला. जेव्हा यम
 स्वगृही परतला तेव्हा त्या कुमाराची कथा ऐकून चक्रीत झाला. तीन दिवस आपल्या
 दर्शनासाठी कठोर व्रत करणाऱ्या त्या नविकेत्याला यंमदेवांनी तीन वर देऊ केले.
 तेव्हा पहिल्या वराने घरी गेल्यादर पित्याने मला ओळखून प्रसन्न चित्ताने मला घरी
 घ्यावे, दुसऱ्या वराने ज्या सर्वग्राहीसाठी वजील यज्ञ करीत होते, ती त्यांना प्राप्त
 व्हावी म्हणून अग्निविद्या मागून घेतली. आणि तिसऱ्या वराने मागितलेले, ते
 आत्मज्ञान! यमराजाने पहिले दोनही वर ताबडतोब दिले पण तिसरा वर देताना हा
 कुमार अत्यविद्यीन आहे, त्याला अजून ऐहिक सर्व विद्या संपादन करून, प्रपञ्च करून
 सर्व सुखे उपभोगायची असताना, बद्भज्ञान कसे द्यावे या विचाराने तिसऱ्या वराला
 मान्यता देताना, यमराजाच्या अगदी जीवावर आले. तो नविकेत्याचे मन दळवू
 लागला. फक्त एवढे झोळून तू कांहीही माग. हक्की, घोडे, रथ, संपत्ती, सुकोमल सित्र्या,
 सर्व भोगांची साधने एवढेच काय, संपूर्ण प्रश्वीच निष्कंटक राज्य सुद्धा देण्याचे
 प्रतीभन दाखदले, पण नविकेता हा काय सामान्य सौदागर नव्हता, असला सौदा
 प्रत्यून घ्यायला. ज्यामुळे पुन्हा पुन्हा जन्म सरणाच्या फेन्यात अडकणार नाही, असे
 ज्ञान त्याला हवे होते. तो दुसरे तिसरे काहीच रदवदली करण्यास तयार होईला. आता
 कसे करावे? यमदेव वचनात अडकले. शेवटी त्यांनी नविकेत्याला बहुविद्येची
 आत्मसात करण्याची कला शिकवली. नविकेत्याची पितृभक्त, मृत्यूलाही
 कवटाळयाची जिहा, पित्याचे वद्यन, मरा ते कितीही कठोर असले तरी ते खाली पडू न
 देण्याची तत्परता, यमदेवांनी दाखवलेल्या आणि उत्तमोत्तम आमिषांनी मोहून न जाता
 निरीच्छाते, केवळ आत्मज्ञानासाठी अतीव उत्कटतेने केलेली माणणी हे सर्व
 नविकेत्यामध्ये एकवटले होते आणि म्हणूनच तो कुमार यमदेवाच्या कसोटीला
 उतरला. यमराजांनी प्रसन्न होऊन केवळ नविकेता मृत्यून अमर झाला. त्याला
 अमृतत्व लाभले. नविकेत्याच्या या कथानकाद्वारे सर्वांनाच झानाचे दालन
 कठोपनिषदात खुले केले गेले आहे. या उपनिषदाच्या तिसऱ्या वल्लीत शरीराला
 रथाची उपमा दिलेली असून आत्मा-रथी, कुद्दी-सारथी, मन-लगाम, हंडिये-अशव
 आणि विषय हे मार्ग होत असे महाले आहे.

‘इदियाणि हयानांहुर्विषयांस्तेषु गोवरान् ।

आत्मेदिय मनोयुक्तं भोक्तेत्याहूमनीषिणः ॥४॥’

कृष्ण उ., अध्याय १, वल्ली २ मन्त्र ४

आर्थ — 'विवेकी पुरुष म्हणतात की, इन्द्रिय हे घोडे विषय हे (शब्द, स्पर्श, रूपादि) त्याचे (इन्द्रियाचे) मार्ग आणि या सर्व विषयांचा भोक्ता शरीर-इंदिये-मन इत्यादिनी युक्त आत्मा (जीवात्मा) होय.' सकाम भक्त हो सौदागर आणि इन्द्रिये हे घोडे. पण श्रीसाईबाबानी एक घोडे समोर' असे म्हटले आहे. 'एक' ऐवजी 'आले घोडे समोर' असे धरून चालले तर, घोड्याचे अनेक वचन मनाता आले असते, पण मग एक वचनी प्रयोग करण्याचं काय प्रयोजन अथवा हेतू असाला? ठीक वित्तन केले तर ध्यानी येईल की, ते किती तंतीतं बरोबर आहे ते. कारण जो जो विषय आला त्याचं त्याचं घोडं समोर आल. आता याचा आधुनिक व्यावहारिक उदाहरणाने मुलभतेसाठी विचार करू. समजा, एखादा कॉलेज विद्यार्थी जर्नल पुरं करायला बसला आणि दूर कुठे सिनेमाचं गाणं रेडिओवर लागलं तर, यानं कानं टवकारलेच! कारण श्रोत्रेन्दियाचं घोडं पुढं आलं ना! किंवा कुणी विद्यार्थी हॉस्टेलला ट्युटोरिअल पूर्ण करून टाकू म्हणून बसला, तर त्याला मित्रानं म्हटल, आज मैंच दाखवणार आहेत T.V.वर! तर हा तसाच उठला आणि धावला मैंच पहायला! येथे कक्षु या इन्द्रियाचं घोडं समोर आल. अशीच सारी इन्दिये आपआपली घोडी नको त्यावेळी पुढे दामटून त्या त्या वेळी समोर आली की, साध्याचे खोब्रेरे होते. मग अशावेळी हा 'अभ्यासू सौदागर' बांधांशी सौदा करतो, ''यंदा परिक्षेत पास झालो तर आलोच बघा शिरडीला!'' अशी स्थिती, साधुसुध व्यावहारी घेय गाढून पुरं करायच, कुणी ठरवलं तरी होते. मग अन्तीम ज्ञानासाठी धडपडत असताना काय अवस्था होत असेल! घेयाकडे वाटव्याल करीत असताना कोणत्या घेली, कोणत्या इन्द्रियाचे घोडं कधी, कुठे, केळा आणि कंसं पुढं येऊन ठाकल ('एक घोडे समोर' — बाबा, सा. च. अ. २९) हे सांगता येणे कठीण. आणि म्हणूनच सौदागर नविकेत्यासारखा! ड्रॅवर्ट असूयला हजा, कारण आत्मज्ञानप्राप्तीचं घेय ही काय साधीसुप्री गीष्ठ नव्हे सौदागर पतका वस्ताद (परिपक्व साधक) नविकेत्यासारखा असेल तो कोणत्याही घोड्याला लागलेला मनाचा लगाम जरा जरी ढीला पडला तर आत्मसंयमाने खेचतोच. कारण त्याचा सारथी असतो विवेक बुद्धि, भरधांव धावणाऱ्या घोड्याला बऱ्फाम उद्घळू न देता, वठणीवर आणून योग्य मार्गावरून हा सारथी त्यांना चालवतो.

आता आपण 'घाली संदार नवाचे' मध्ये नवाचे नवकृत काय ते पाहू नवाचे गणित म्हणजे नवधा भक्तिचे स्वरूप साईचरित्राचे अमृती कमीत कमी शब्दात अत्यंत प्रभावीरीतीने हेमाडपन्तानी, मार्डले आहे. हे साई मत्तात्म ज्ञात्य आहे शिवाय नारद भक्तिसूत्रे आणि एकनाशी भाष्यकृतातील किंसुत विवेकन् वाचकाच्या पहाप्यात आहे. तरीही 'नवाच्या लेंदाच्या चे गुप्तित भ्रमकृतीतेचा सहाय्यान घोडे फर नजरेस येते का ते पाहू श्रीमद्भागवत गीतेत घाल्याचा अध्यायामध्ये कमीसंस्पर्श योग्यात १३व्या श्लोकात म्हटले आहे. सर्व कमीसंस्पर्श मनसा संन्यासात्म सुख वसी। नक्कारे पुरे देही नैव कुर्वन्न न कारण्यन् ॥ गीता अ. ५१९३ अर्थ — 'जितेन्द्रिय ज्ञानी पुरुष सर्व कर्माचा मनाने संन्यास करुक (तो इस्तरावैष्ण करून) नर द्वारीच्या देहरूप नगरात काही न करता

सुख्याने राहतोः गीतेतील ५ व्या अध्यायात १२ व्या श्लोकापर्यन्त कर्म योगाचे रहस्यकथन झाल्यावर १३व्या श्लोकापासून सांख्य (ज्ञान) योगाचे विवरण सुरु होत आहे. कर्मसंन्यासी किंवा सांख्य योगी कसा राहतो हे यात सांगितले आहे. ज्ञानयोगावर आरुढ झालेला पुरुष अत्यानन्दात राहतो. ज्या ९ द्वारांमुळे शरीराच्या बाहेरच्या जगाशी व्यवहार होतो, ती नजद्वारे, दोन कान, दोन डोळे, दोन नाकपुऱ्या, मुख, मुग्रद्वार व गुद. पण हा व्यवहार ज्ञानी साक्षीस्वपाने पहात असतो. तो स्वतः काहीच करीत नाही. परमात्म्याने इन्द्रियांची द्वारे बाहेरच्या बाजूने उघडी ठेवली असून त्याचा आत्माशी संबंध तोडून टाकला आहे. म्हणून मनुष्य बाह्य जग पाहतो, अन्तर्यामीला पहात नाही. इन्द्रियरूपी घोड लीद (लैंडर) केल्वा घोलेल? अन्न (तोबरा) खाल्यावर! हे अन्न कोणते? विषयांची आसत्ति! म्हणून अमृतत्वाची तीव इच्छा असणाऱ्याने रसना, श्रोत्र, चक्षु, त्वचा, नासिका या ज्ञानेन्द्रियांना विषयापासून दूर ठेवावे. अष्टावक्र मुनीनी राजा जनकाला म्हटले, 'तुला मुक्ति हवी असेल तर विषयान् विषवत् त्यज (अष्टवक्र, गी, अध्याय-१) दूर ठेवायचे म्हणजे नेमके काय करायचे? विषयांतून काढून घेणे हाच मनाचे नियमन करण्याचा मार्ग. हे घंचल आणि अस्थिर असलेले मन जो जो सांसारिक विषयांत बिचरते, तो तो त्याचे नियमन करून हृदयस्थ परमेश्वराकडे ते स्थिर केले पाहिजे. म्हणजेच घंचल चित्त वृत्तीना बहिरुरुतेपासून अन्तर्मुख केल्यास नऊ दरवाजांतून बाहेर पडणाऱ्या लेऊऱ्या बाहेर पडण्याऱ्यारेवजी 'पदशत बांधत्या' जातील. त्यापांगे 'विषय दोषि अवधा झाला नारायण' याची सत्यतेने प्रतिती येईल. म्हणजेच ज्ञानेन्द्रिये अन्तर्मुख झाली की, चित्तवृत्तीचा निरोध होऊन चित्ताची एकाग्रता साधेल. 'सौदागर निजकार्यतत्पर लेऊऱ्या पडता पसरला पदर'। बांधून घेता घडू त्या समग्र वित्तकाउय लाधला! सा. च, अ. २१ हे कसे ते ध्यानी येईल.

श्रीसाईभक्ताला अर्थाचा सुगावा लागताच, त्या श्री. पाटणकरानी बाबांचे पाय धरले. आता पुढे दुसरे दिवशी 'अनंतराय'। वन्दु जाता साईंचे पाय। "पदरी बांधत्या लेऊऱ्या काय। पृच्छा ही होय तयास त्यांची।" सा. च., २१/१०३

ज्या क्षणी साधकाने बाबांचे पायांना वन्दन केले तत्क्षणी त्याचा कार्यभाग साध्य झाला होता!! श्री साईंसारखे समर्थ सदगुरु ज्याला लाभले त्याला काय उशीर? 'आपणासारखे करिती तत्काळ' नाही काळ वेळ. तयांलागी' आता हे कसे? तर त्याचे असे की, त्या श्रेष्ठ साधकाने बाबांनी प्रश्न विचारल्यावर, "हो हो, मी बांधत्या लेऊऱ्या पदरी।" असे देहाभिमानाने म्हटले नाही, त्यात अतीव लीनता होती. परिपक्व अंद्यांनी लगडलेला आमतरु जसा विनम्रतेने झुकावा, तसे सहजस्फूर्त उद्गार त्या भक्ताच्या मुखी दिसतात— "अनंतराव तेहा प्रार्थिती। कृपा असावी दीनावरती। सहज मग त्या बांधत्या जाती। काय ती महती तयांची।" करण 'बांधणारा' मी कोण' गुरुकृपेने 'बांधत्या जातात' घंचल वृत्तीचा काय पाड लागतो? 'तव बाबा आशिर्वाद देती 'कल्याण होईल' आशवासती। अनंतराव आनंदले चित्ती। सुखसंवित्ति लाधले। सा. च., अ. २१/१०४

जो ब्रह्मनिष्ठ, सर्वज्ञ साक्षात्कारी गुरु, त्याच्या कृपेचा एक शब्द पृथ्वी मोलाचा ('कल्प्याण होइल'). त्याची वाणी साक्षात् सरस्वती आणि म्हणूनच श्री साईचरित्रातील 'तत्त्वज्ञान आकलन क्वायला श्री साईबाबांची कृपाय कारणीभूत आहे. तो 'ज्ञानाचा 'सामग्र' किंती किंती म्हणून रत्नं शोधाल? जे घटकन् नजरेत भरलं ते दाखवावसं वाटलं आणि साईकृपेनेच कोडं उकललं गेलं. या कोऱ्याचा मतितार्थ काव्यरूपाने श्री साईचरणी समर्पण करु.

कोण सौदागर

कुठलेसे घोडे ।
साईचरित्रात
मजेदार कोडे ॥१॥
बाबांचा तो बोल
अमृताशी तोल ।
नाही ठरणार
कदापिही फोल ॥२॥
नवधा भक्तीच्या या
वाटा रोप्या नऊ
श्रद्धेने चालाव्या
सबुरीने भाऊ ॥३॥
फाहू डोळा साई
नाम ऐकू साई
नित्य वदू साई
कर्मी रत साई ॥४॥
नऊ दारांचे हे
असे देहद्वीप ।
आत उजळती
साई नन्दादीप ॥५॥
भर्त्तिने पाहता
'नवाचे लैऱ्यार'
साईनी खोलले
रत्नांचे भांडार ॥६॥
चंबल हा भारी
इंदियाचा घोडा ।

चौफेर धावतो

सोङ्गनिया वाडा ॥७॥
भक्त सौदागर
मन हा लगाम ।
इंदिये वळवी
होउनि निष्काम ॥८॥
निष्काम होताच
गुरुभेट घडे ।
साई कृपा होता मग
उकलते कोडे ॥९॥
शुद्धात्मा हा साई
अन्तरी बाहेरी ।
'बाधियेल्या लैऱ्या'
आमुचिये पदरी ॥१०॥
साई मालिकाचे
कोट्यावधि वाडे ।
पाहता डोकावून
देहाची कवाडे ॥११॥
यिरेबन्दी वाड्या आंत
नांदतो आत्मा साई ।
वाड्यालाच म्हणती वेडे
शालिनी देसाई ॥१२॥
॥ जय सच्चिदानन्द ॥

श्रद्धा — सबुरी

— सौ. संगीता स. शिवेश्वरकर

बी. एस. सी., बी. एड.

५/५२, हैम्पन्युअल अपार्टमेंट,
एस. व्ही. रोड, मुंबई-४०० ००७.

गेत्या दोन वर्षापूर्वी माझी भाची चि. पिंकीचे अँगेडिक्सचे अँपरेशन झाले, ती कफक्त आठ वर्षाची व तब्बेतीने अतिशय नाजूक. त्यामुळे आम्ही सर्वजण अगदी घाबरून गेलो होतो. तरी बाबाच्या कृपेने ऑपरेशन अगदी व्यवस्थित पार पडले. परंतु दुसऱ्याच दिवशी तिला उलट्या सुरु झाल्या. जखमेला धक्का पोहोचू नये म्हणून नाकातून रबरी ट्यूब घालून पोटातील द्रव बाहेर काढण्यात येऊ लागला. एका हाताला सलाईनची सुई लावलेली व नाकात ती नक्की! फुलासारख्या नाजुक पिंकीची ती अवस्था बद्यून सर्वाच्याच काळजाचे पाणी झाले होते. ती तर प्रत्येक वेळी सुई लावताना साईबाबा SSS, साईबाबा SSS म्हणून आक्रोश करी. तिच्या खोली मध्ये झेजारी एक गुजराथी रुग्ण होता. त्याच्या कुटुंबियांनी दुसऱ्याच दिवशी शिरडीचा प्रसाद लाहवा, फुटाणे, उदी व पिंकीसाठी साईबाबांची छोटीशी अंगठी आणून ठेली. अगदी ऐन संकटाच्यावेळी बाबांनी असा प्रसाद पोहोचवलेला पाहून आमचे ढोळे पाणावले. चि. पिंकीचीही तब्बेत सुधारु लागली. तेव्हा पासून माझा भाऊ व सौ. वहिनी श्री साईबाबांचे निरिस्सम भक्त झाले आहेत.

दुसरी घटना ४/५ वर्षापूर्वी घडलेली. माझा नंगांदेची मुलगी चि. गौरीता त्यावेळी २/३ वर्षाची होती. ती अतिशय खट्ट्याळ होती. एका जागी म्हणून तिचा पाय उरत नसे. एकदा खेळता खेळता ती मोरीजवळ गेली. मोरीच्या कळ्यावर पाण्याची बालदी भरून ठेवलेली होती. त्यातील पाण्याशी खेळताना तिचा धक्का बालदीला लागून, बालदी पडली ती मोरीत ठेवलेल्या कपबद्धावर. बशीचा कपचा उडाला आणि बरोबर चि. गौरीताच्या डोळ्यात घुसला. झाले! तिने एकच आकांत केला. आम्ही सर्वांनी धाव घेतली. डोळ्यात घुसलेला सुईच्या अग्राएवढा तो टोकदार कपचा स्पष्ट दिसत होता. ती डोळे थोळत धाय मोकलून रडत होती. तिच्या डोळ्यात खुपलेला तो कपचाही काढता येत नक्ता. घरगुती उपचार सुरु झाले. डोळ्यात ड्रॉप्स घातले. बशीत पाणी घेऊन त्यात डोळा बुडवून पाहिले. थोड्या वेळाने तिचा आक्रोश काहीसा करी झाला. कपचा गेला असावा या समजुतीने सर्व निर्धारित झाले. संध्याकाळपर्यंत ती शांत राहिली. संध्याकाळी देवाला दिवा लावण्यासाठी मी उठले. दिवा लावला, उदबत्ती लावली व सहज माझ्या मनात काय आले कुणास ठाऊक, मी चि. गौरीताला बाबांची विभूती लावली. झाले! परत तिचा आक्रोश सुरु झाला. आई डोळा दुखतो म्हणून, मी तर चांगलीच घाबरले. म्हटले, बहूतेक हिच्या डोळ्यात विभूती गेली असावी. इतक्यात

तिच्यो आई ओरडली, हे बघा काय? आम्ही पाहिले तर तो सकाळचा कपचा तिच्या डोळ्यातील पाण्याबरोबर बाहेर येऊन नाकाच्या कडेशी विकटलेला. खरोखरच्या अतिशय अतर्कर्य असा घमत्कार होता तो. तो कपचा जर तसाच डोळ्यात राहिला असता तर?

बाबांवर मनापासून निष्ठा ठेवली व तूच आता माझा त्राता असे म्हणून शारण गेलो तर बाबा धावून येतातच. 'श्रद्धा आणि सबूरी' हे बाबांचे बोधयाक्य लक्षात ठेवले तर संसारातल्या वादलांशी सामना करणे खरोखरीच कठीण नाही.

श्री साईंबाबांची अगाध लीला

- सौ. सीता श्रीराम घाटफांडे

१३५/६३६, संत तुकाराम नगर,
पिंपरी, पुणे-४११०१८.

बन्याच वर्षांपूर्वीची गोष्ट, आम्ही बारामतीजवळ असलेल्या खेळ्यामध्ये रहात होतो. पावसाळ्याचे दिवस होते. त्याकाळी भरपूर पाऊस पडत असे. एके दिवशी खूप पाऊस झाला. नदीला पूर आला. पाणी सारखे चढतच होते. पाऊस कोसळत होता. विजा चमकेत होत्या. अंधार पद्म लागला होता व पाणी वाढतच होते. पाणी नदीचे पात्र सोळून वाहू लागले. गावात पाणी शिरणार अशी यिन्हे दिसू लागली. गावामध्ये लोकांनी गाव सोळून दुसरीकडे आश्रयास जाण्यासाठी चर्चा सुरु झाली. सर्व लोक हवालदील होऊन गेले. अशावेळी मला श्री साईंबाबांची आठवण झाली. श्री साईंनाथांचा मी धावा सुरु केला. थोड्या वेळातच पाऊस कमी होऊ लागला. नदीचे पाणी वाढावधाचे थांबले. वेगाही कमी होऊ लागला व सुमारे तासाभरात पाणी कमी होऊ लागले. श्री साईंबाबांचा 'मी आलो आहे' असा आवाज काळोखालून आला. त्याची प्रचिती आम्हाला आली. सर्वांनी परमेश्वराची प्रार्थना केली. खरोखर साईंबाबांची लीला अगाध आहे. भक्तांना संकटातून मुक्त करणारा तोच परमेश्वर आहे. आम्ही नेहमी शिर्डीस जाऊन दर्शनाचा लाभ घेतो. त्यामुळे आमच्या जीवनात सुख, शांती, समृद्धीचे वातावरण असते. त्यांची कृपा भक्तांना सतत जाणवत रहाते.

'भजन'

अहमदनगरी शिर्डी गावी श्री साईंमंदिरात
तेथे साईं प्रत्यक्ष नांदले, काय सांगू मात ॥१॥
हरीनामाचा गजर होतो, तेथे दिन रात
बंधु भरिनी सर्व मिळोनी अमोघ नाम घेत ॥२॥
अमुचा साईं कृपादृष्टीने, आम्हाकडे पहात
पाप, ताप, दुख, संकटे साईंला भिजनी पळत ॥३॥



साईदरबारातील माणिक आणि मोती—२

शिरडीतील श्रीबाबांचा अगदी पहिला सेवक काशीराम शिंपी

— साईनंद

श्रीसाईबाबा जेव्हा शिरडीत आले, तेव्हा “आवो साईबाबा” म्हणून त्यांचे स्वागत करणारे म्हाळसाकांत, काशीराम शिंपी व अप्पा जागले हे तिघेजण त्यांची मनोभावे सेवा करू लागले. काशीराम तर बाबांचा महाभक्त झाला होता. त्याने साईमहाराजांची सेवा उत्तम तळ्हेने व तनमनाने केली. इतकेच नव्हे तर धनानेपण केली. काशीराम कापड विकण्याचा धंदा करीत असे व निरनिराळ्या गावी बाजाराच्या दिवशी दुकान घालीत असे.

श्रीसाईबाबा जेव्हा शिरडीत आले, तेव्हा पहिलवाना सारखा त्यांचा पोशाख होता. पण मोइनुदीन नावाच्या तांबोळ्याशी तेढ पडून दोघांची कुरती जुंपली व त्यात बाबांचा पराजय झाल्यामुळे हा पोशाख बदलून त्यांनी अंगात कफनी घालण्यास व डोक्याला फडके गुंडाळण्यास आरंभ केला, असे श्रीसाईसच्चरितात आहे (अध्याय ५ ओव्या ४५, ६४—६६)

म्हाळसापती म्हणतात, की बाबा शिरडीस आले, तेव्हा त्यांचा पोशाख भगवी कफनी, भगवी टोपी आणि धोतर असा होता. नंतर या काशीराम शिंप्याने बाबांना हिरवी कफनी आणि हिरवी टोपी शिवून दिली. ती ते घालीत असत. पुढे काही दिवसांनी ते पांढरी कफनी घालू लागले व डोक्याला फडके बांधू लागले होते.

काशीरामने सुरुवातीला बाबांना चिलीम, तंबाखू पुरविली, इतकेच नव्हे तर धुनीला सरपणासाठी लाकडेपण पुरविली. पुढे पुढे तर तो पैशाची आपली थैलीच बाबांच्यापुढे ठेवायचा, व ‘इच्छेस येतील तेवढे आपर्ण घ्या,’ असे तो बाबांना म्हणायचा. बाबा त्या वेळी दक्षिणा घेत नसत, पण काशीरामकडून पैसा दोन पैसे ते घेत. बाबांनी आपत्याकडून दक्षिणा घ्यावी, याबदल काशीरामला नेहमीच आतुरता असे व एखाद्या दिवशी बाबांनी जर दक्षिणा घेतली नाही, तर त्याला वाईट वाटे व त्याच्या डोळ्यांतून अश्रू येत. पण अशा प्रकारे ‘वाईट वाटणेसुद्धा परमार्थाला विघातक आहे. अर्थात भक्ताच्या परमार्थाला विघातक गोष्टी असतील; तर त्या काढून टाकण्याचा देवाचा नित्यसंकल्प असतो. त्याप्रमाणे काशीरामाचेही झाले.

पुढे काही दिवसांनी त्याची पैशासंबंधाने ओढाताण होऊ लागली, व इकडे बाबांनी तर त्याच्याकडे दक्षिणा मागण्याचा सपाटा चालविला, व ‘पैसे संपले,’ असे त्याला मोठ्या कष्टाने म्हणावे लागले. ‘मग वाण्याजवळून मागून आणून मला दे,’ असे बाबांनी सांगितले. तेव्हा काही दिवस वाण्याकडून मागून आणून देण्याचा त्याने क्रम चालू ठेवला. पण पुढे पुढे वाणीही पैसे देईनात. अर्थात ही सारी लीला काशीरामचा अभिमान दूर करण्यासाठीच होती. पुढे त्याची अशी खात्री झाली, की आयली देण्याची

शक्ती नाही व हे त्याला पटल्याबरोबर त्याची सांपत्तिक स्थिती सुधारून गेली व तो पूर्वोप्रमाणे सुखवरतू झाला. पुढे पुढे तर महाराजांनी आपल्याकडून दक्षिणा घ्यावी, ही त्याची तळमळ पार नाहीशी झाली.

‘ श्रीसाईबाबांचीपण काशीरामवर चांगलीच कृपादृष्टी होती. एकदा काशीरामने शिरडीच्या जवळच असलेल्या नाऊर या गावी त्याने बाजाराच्या दिवशी आपले कापडाचे दुकान घातले होते या. नाऊरच्या बाजाराहून परत येताना, काही लुटारु भिल्लांशी त्याची गाठ पडली व त्या भीषण संकटातून श्रीबाबांनी त्याची कशी काय सुटका केली, ही हकीकत खरोखरीच मोठी रोमांचक आहे. बाबा शिरडीत तर काशीराम नाऊरला जंगलात, पण बाबांनी आपल्या दिव्य चक्षूंनी आपल्या भक्ताला, काशीरामला वाचविले, हे अजबच म्हणावयास हवे—

एरवी काशीराम नित्याप्रमाणे ठिकठिकाणी जाई. कपडा विकी व येतील ते पैसे बाबांना देत असे. एकदा याच विचाराने तो नाऊरला गेला. त्या दिवशी कापड विकून त्याचा खूप फायदापण झाला. सुमारे ऐशीनव्यद रूपये त्यास मिळाले. तो आनंदाने घरची वाट चालू लागला. एवढी रक्कम एकदम बाबांना दिली, की पुन्हा दोन-तीन महिने पाहायला नको, असे त्याला वाटले. त्याने हळूहळू आपला घोडा शिरडीच्या दिशेला वळविले. त्या दिवशी काशीरामने चितळीच्या जंगलातून शिरडीस परत जाण्याचे ठरविले. त्याकाळी वाहतूकीचे साधन म्हणजे घोडाच असे. काशीराम ज्या चितळीच्या जंगलातून जाणार होता, ते अतिशय दाट होते. तिथे साग, वड, पिंपळ, शेवरी, अर्जुन सादडा, बोरी अशा अनेक झाडांची दाटी होती व अशा या दाट जंगलातून वाघ, अस्वल व लांडगे इत्यादी कूर श्वापदे तिथे दिवसासुद्धा वावरत असत आणि हल्ला करीत. याखेरीज वाटमान्या व दरोडेखोरांची तर खूपच भिती असायची ती वेगळीच. शिरडीला लौकरात लौकर पोचणारा हाच काय तो एक मार्ग त्या काळी होता. म्हणून काशीरामने धोका पत्करूनही बाबांकडे लौकरात लौकर जाण्याचे ठरविले होते. परंतु तेहा काशीरामच्या मनात कशाचाच विचार शिवला नाही. बाबांच्याकडे कधी एकदा लौकरात लौकर जाऊन पोहोचतो व कधी एकदा त्यांना पैसे देतो, असे त्याला झाले होते. पैसे नसले, की बाबांना तेल मिळणार नाही आणि मग त्याची द्वारकामाई उजळणार नाही, ही गोष्ट त्याच्या जिवाला लागून राहिली होती. शिवाय बाबांचा आशीर्वाद पाठीशी असताना त्या जंगलामध्ये आपल्यावर काहीच संकट येणार नाही, अशी त्यांची नितांत श्रद्धा होती. चितळीच्या जंगलातून गेले, की शिरडीची वाट लौकर गाठता येते, म्हणून या रस्त्याने तो आला होता.

नाऊरहून थोडीशी वाट चालून गेल्यावर एकाएकी त्या गर्द अंधारात त्याच्यापुढे एक संकट दत म्हणून उभे राहिले. कूर चेह-याच्या व आडदांड शरीरयष्टीचे भिल्ल, रामोशी दरवडेखोरांनी त्यास अडविले. त्यांच्या हातात धारदार चकाकणान्या पात्याच्या कुऱ्हाडी व कोयते होते, पण काशीरामला त्याचे भय वाटले नाही. तो मनातल्या मनात बाबांचे स्मरण करीत होता. त्याला एका भिल्लाने सवाल केला,



“ए, तुझ्या गाठोऱ्यात काय काय हाय, ते काढ आन् गुमान आम्हासनी दे!”

“ऐशी रूपये आहेत— हे घ्या.”

त्याचे ते निर्भय उत्तर ऐकून रामोशी चकित झाले. कारण त्यांना पाहून त्या भयंकर जंगलात आणि रात्रीच्या वेळीही काशीरामला दरदरून घाम सुटला नव्हता. ते पाहून रामोशांच्या नाईकाने त्याला दुसरा प्रश्न केला.

“काय रे, काय इचार हाय तुझा? रातच्या पहरी या जंगलात आमचं भय वाटत नाय व्हय तुला!”

“भय कशाचं, नाईक, तुम्ही पण माणसंच हायत नव्ह का!”

“वाल्या कोळीपण भिल्ल होता. तुमच्यासारखीच वाटमारी करून तो पोट भरीत असे. एक दिवस नारद त्याच्या वाटेने चालले होते. वाल्याने नारदाच्या गळ्यावर कुळाड धरली, नारद काही भ्याले नाहीत. ते हसतच नम्रतेने म्हणाले, ‘वाल्होजी, माझा जीव घेणार आहेस, तर खुशाल घे. पण हे खरे सत्कृत्य करून ज्यांचे मन तू सुखवू पाहात आहेस, त्या तुझ्या बायकामुलांना विचारून येशील का, की तू करीत असलेल्या या पापांचे वाटेकरी तेपण होणार आहेत का?’ वाल्याने तसे जाऊन विचारले, तेव्हा बायकापोरं म्हणाली, ‘नाही बा, तुम्ही पाप करता, त्याचा वाटा आम्ही काय म्हणून उचलावा?’ झालं: वाल्याचे डोळे खालकन् उघडले आणि वाल्याकोळी वाल्मीकी ऋषी झाला.”

पण या सर्व पुराण-कीर्तनाचा त्या आडदांड भिल्लांवर काहीच परिणाम झाला नाही.

“अरं, त्याच्या काय नादी लागलाय, त्यांन पगा ती दुसरी पुरचुंडी लपवलीय हाय पगा खाकत.” दुसरा एक रामोशी म्हणाला.

वास्तविक पुरचुंडी म्हणजे काशीरामची मुंग्यांना घालवयाची साखर होती काशीरामला जानकीदासबाबा नावाच्या एका भक्ताने सांगितलं होतं, की मुंग्यांना साखर घालीत जा. म्हणून तो नेहमी साखरेची पुरचुंडी जवळ बाळगीत असे. पण त्या कूर भिल्लांची खात्री झाली, की काशीरामच्या त्या मुटकुळीत काहीना काही तरी चांदी-सोन्याचा डाग असला पाहिजे. सारे भिल्ल एकदम चवताळले. कारण काशीराम मुटकुळी देईना म्हणून. तेव्हा काळभैरवाचा जयघोष करीत ते काशीरामवर तुटून पडले. अरे हो!

पण याच सुमारास सिरडीस द्वारकामाईत काय चालले होते? साईबाबांनी प्रश्नक रुदावतार धारण केला होता. मरिदीच्या भिंतीवर आणि खांबावर हातातल्या सटक्याचे दणके हाणीत ते ओरडत होते.

“चालती हो, चांडाळणी चालती हो इथून! माईयासमोर आलीस तर कुनीत पेशून राख करीन तुझी! साखर खाऊन खाऊन माजल्यात रांडा, साखर खायची आहे नाही का— साखर खा साखर!”

बाबांच्या हाताचे सटके बसताच सगळी महिलमाई हातरून निजाली, भिंती

थराथरा कापू लागल्या, खांब गदागदा हलू लागले आणि चहू बाजूनी बाबांच्या सभोवती जणू मुँग्यांचा अक्षरशः पाऊस कोसळू लागला. शिरडीतल्या नव्हे, तर सान्या ब्रह्मांडातल्या मुँग्या बाबांच्या तीन खणी मशिदीत राहात होत्या, की काय, असे एखाद्यास वाटले असते. बाबांच्या हुकारांनी आणि सटक्यांच्या दणदणाटाने म्हाळसापती, शामा, अप्पा जागले यांच्या अंगाला तर दरदरून घाम सुटला. बाबांच्या हा असा रुद्रावतार ते प्रथमतःच पाहात होते. बाबाना असे एकाएकी काय झाले! आणि बाबाना आता आवरावे तरी कसे? त्याना काहीच कळेना. त्यांच्या तोंडचे पाणीच पळाले. आणि काय आश्चर्य पाहा! मशिदीत अवतीर्ण झालेल्या त्या मुँग्यांना पाहता पाहता पंख फुटले आणि एखादी टोळधाड गावावरून उडत जावी, त्याप्रमाणे त्या सान्याच्या सान्या मुँग्या तेथून क्षणार्धात उडून निघून गेल्या, आणि चितळीच्या जंगलावर त्यांनी हल्ला घडविला.

काशीरामची गठडी एक भिल्ल सोडत होता व त्याची तलवार खाली पडली होती, तिकडे काशीरामचे लक्ष जाऊन त्याने ती उचलली व त्या चोरांपैकी दोघांना त्याने जागच्या जागीच ठार केले. इतक्यात तिसन्या भिल्लाने मागाहून येऊन कु-हाडीचा घाव त्याच्या डोक्यावर घातला. त्याबरोबर काशीराम बेशुद्ध पडला. इतक्यात घों घों करून पंख फुटलेल्या त्या मुँग्यांनी कु-हाडीचा घाव चालवणाऱ्या त्या भैरव भिल्लाच्या तोंडावर झेप घेतली. इंगळासारखे लालभडक डोळे व जहाल विषानं भरलेल्या त्यांच्या नांग्या होत्या. ‘मेलो, मेलो, मेलो’ असा चित्कार फोडून भैरव भिल्ल हातातून निसटलेल्या स्वतःच्या कु-हाडीवरच कोसळला. बाकीचे भिल्ल या सान्या प्रकाराने भयभीत झाले व त्यांनी काशीरामाचा प्राणांत झाला आहे, असे समजून तिकऱ्हून मोठ्या जिकिरीने पोबारा केला. पण काशीराम बेशुद्ध होऊन प्रेतवत पडला होता, निपक्षीत होता.

दुसऱ्या दिवशी दुपारी बाबांच्या द्वारकामाईपुढे एक बैलगाडी येऊन उभी राहिली. बाबा धुनीपुढे शांत होऊन बसले होते. तिथूनच ते ओरडले,

“ए गाडीवाली बये, कुणाचा मुळदा आणला हायेस माझ्या दारात?”

सीता बेरड नावाची एक जवान कोल्हाटीण होती ती नित्याप्रमाणे चुलीसाठी काटक्या-कुटक्या वेचत असताना जंगलात जखमी अवस्थेत पडलेल्या काशीरामला तिने पहांटे पाहिले होते व मग त्याची दया येऊन तिने गाडी जुंपून काशीरामच्या आग्रहामुके त्याला बाबांकडे सोडले होते. परोपकार करायला गेली, पण शिरडीत शिरताच स्वतःचे सत्त्व हरण करून बसली. चितळीच्या जंगलातली भिल्लांची सामुदायिक रखेली म्हणून ती आजवर ओळखली जात होती व त्यांच्या पैशाअडक्यावर ती दिवस कंठीत होती. आपल्या भरदार जवानीचा मोबदला देऊन तिच्या पदरात काय पडले होते, तर आडदांड भिल्लांच्या चार लाथा व तोंडात ताडी-माडीचे चार घुटके.

बाबांचे दर्शन घडताच सीतेच्या मनाचा कायोपालट झाला, बाबानी तिच्या



कपाळाला धुनीतली मूठभर उदी लावली आणि ते म्हणाले,

“चांडाळणी, हा देह चांगल्या कामाला लाव, रांडे, जन्माला आलीस, ते नागव्यानं, व उद्या मसणवटीत जाशील, ते पण नागव्याने, जीव आहे कुडीत, तवर नेकीनं वाग, शिंदळकी करून देवानं दिलेलं हे सोन्यासारखं शरीर जाळून त्याची राख करू नकोस !”

सीता बेरड जन्माने कोल्हाटीण होती. पण बाबांच्या उपदेशाने तिने तमासगीर नारायण बुवा कान्हेगावकरांच्या फडात जागा मिळविली. देवादिकांचा कलगी तुरा तिच्याच गळ्यातनं ऐकावा, असा तमासगीरात तिचा नावलौकिक होता. ती कुठेही असे, पण वर्षातिनं एकदा बाबांच्या दरबारात येऊन तिने हजेरी दिली नाही, असं कधी झालं नाही. मरेपर्यंत तिने हा नियम पाळला होता.

बाबांच्याकडे आल्यावर जखमी काशीराम आठ-पंधरा दिवस बिघान्यात पडून होता. तेव्हा साक्षात् बाबांनी त्याची सेवाशुश्रूषा केली.

एके दिवशी बाबांनी त्याला बोलता बोलता टोमणा मारला,

“ऐशी रूपये माझ्या हातात टाळून महिना द्रोन महिने माझं तोंड तू बंद करणार होतास नाही का, चोरा ! पण बघ कशी देवाने तुला शिक्षा केली !”

काशीरामच्या डोळ्यांतून पाणी वाहू लागले, तो गहिवरून म्हणाला,

“बाबा, तुमच्यासारख्या कुबेराला माझ्यासारख्या दरवेशानं काय बरं द्यावं !”

पुढे काही दिवसांनी काशीराम खडखडीत बरा झाला. हिंडू फिरु लागला व पुन्ह्या बाबांची सेवा करू लागला. एके दिवशी सकाळी मशिदीत बाबांची बैठक भरली असताना मुंग्यांची भाषा बाबांना समजते, असे म्हाळसापतीचे मोठ्या आग्रहाने प्रतिपादन चालले होते. शामा ऊफ माधवराव देशपांडे त्यावर म्हणाले,

“बाबांना मुंग्यांचीच काय, कुत्र्या-कावळ्यांची, मांजरांची व डुकरांची इतकेच काय गाढवांचीदेखील भाषा समजते. त्याखेरीज का ते आपल्याला टाळून मधेच जंगलात भटकून येत असतात ?”

बाबा हे आपले स्वस्थपणे ऐकत होते.

हे असे बोलणे, चर्चा चालू असताना मामलेदार कचेरीतून एक पट्टेवाला आला. त्याचेबरोबर दोन शिपाई होते. तो म्हणाला,

“इथं काशीराम शिंपी आहेत काय?”

पट्टेवाल्याला पाहून काशीराम पराकाष्ठेचा घाबरला. तो रडत म्हणाला,

“आहे, मी भिल्ल दरोडेखोरांना मारले नाही हो, मला पकडू नका. तो खुदच स्वतःच्या कुळाडीवर पडला.

पट्टेवाला हसून म्हणाला,

“घाबरू नका, शिंपीदादा, तुम्ही दरोडेखोरांशी शूरपणे सामना दिलात, म्हणून सरकारकडून ही तलवार आणि ही पैशांची थैली इनाम म्हणून देण्यात आली आहे ती घ्या. त्या टोळीच्या नायकाच्या तपासासाठी सरकार जिवाचं रान करीत होतं शाबास

आहे तुमची !"

ही घटना घडण्यापूर्वीच काशीरामचे बाबांनी वीरपुरुष म्हणून स्वागत केले होते व ही घटना झाल्यावर मात्र बाबांनी काशीरामला वीरपुरुष का म्हटले, याचा उलगडा सर्व भक्तांना झाला. बाबा गालातल्या गालात हस्त म्हणाले,

"काशा, मी अमुक केलं, मी तमुक केलं, असा अहंकार माणसानं कधी बाळगू नये. कर्ताकिरविता एकच आणि तो म्हणजे अल्ला मालिक !"

"होय, बाबा मी चुकलो" असे म्हणून काशीरामने पैशांची थैली व तलवार साईबाबांच्या पायावर वाहिली.

आपल्या प्रिय भक्ताला संकटातून सोडविण्यासाठीच बाबांनी मशिद माईत आकांत केला होता, हे वेगळे सांगण्याची गरज नाही.

श्रीबाबांचा हा निस्सीम भक्त काशीराम शके १८३०च्या चैत्र शुद्ध एकादशीला निधन पावला. आपल्यां उम्या आयुष्यात त्याच्यावर ओढवलेल्या त्या महाभयंकर आपत्तीतून बाबांनी त्याची सुटका कशी काय केली, ही गोष्ट लक्षात आली, म्हणजे सद्गुरु श्रीबाबांच्या चरणी आपले मस्तक आणखीन विनम्र होते, यात शंकाच नाही.

काशीरामला मरतोना एकादशी लाभली. हरिभक्ताचे मरण हरिदिनीच होणे योग्य व त्याप्रमाणे ते झाले, हे योग्यच झाले.

नवी वैशिष्ट्यपूर्ण लेखमाला

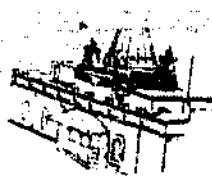
श्रीसमर्थ सद्गुरु साईबाबांचे चक्षुर्वृद्ध दर्शन घेतलेले साईभक्त आता हळूहळू श्रीसाईचरणी विलीन होत आहेत. ही वस्तूस्थिती लक्षात घेऊन आज हयात असलेल्या व श्रीसाईचे दर्शन घेतलेल्या भाग्यवान साईभक्तांचे खास अनुभव, त्यांनी त्यांच्या आठवणीने कथन केलेले श्रीसाईनाथ इ. हकीगत भावी पिढीच्यासाठी म्हणून मुद्दाम जतन करून ठेवण्याच्या निमित्ताने ही नवीन वैशिष्ट्यपूर्ण लेखमाला सुरु करीत आहोत.

माझ्या आठवणीतून –

"मी पाहिलेले श्रीसाईबाबा" ही रंजक माहितीपूर्ण लेखमाला आक्टोबर १९८७ खास विजयादशमी अंकापासून क्रमशः सुरु करीत आहोत.

भक्तांनो आपला अंक आजच आरक्षित करण्यासाठी श्रीसाईलीलाचे ताबडतोब वर्गणीदार व्हा.

वार्षिक वर्गणी १० रु. तहहयात वर्गणी ३०० रु. किरकोळ अंक रु. २



श्रीपाद वल्लभ दिगंबर व साईनाथ यांचे अवतार कार्य

— श्री. नंदू ल. पाटील

लोकमान्य नगर, महेश कृपा चाळ

ठाणा—४०० ६०६

ईश्वर हा एकच आहे. परंतु त्याने अनेक अवतार धारण केले आहेत. श्री सद्गुरु साईबाबा हे श्री दत्तात्रय अवतारी आहेत. श्री दत्तगुरुंनी भक्तांसाठी अनेक चमत्कार केले. त्याचप्रकारचे साम्य श्री साईबाबांच्या लीलेत दिसून येते. श्रीपाद वल्लभ दिगंबरांचे वास्तव्य औदुंबराच्या ठीकाणी होते, तर साईबाबांचे वास्तव्य निंबवृक्षाच्या झाडाखाली होते.

एकदा श्रीपाद वल्लभांचा एक भक्त धनिक ब्राह्मण दान धर्म करण्यासाठी दुसऱ्या गावी निघाला असता, वाटेत चोरांनी कपट करून त्यास अडविले आणि त्याच्या जवळील ऐवज घेऊन, त्यास बेदम मारले. श्री गुरुदेवदत्त आपल्या भक्ताच्या रक्षणासाठी तात्काळ धावले. त्यांनी चोरांस त्रिशुळाने ठार करून आपल्या भक्तांस जिवदान दिले.

त्याचप्रमाणे एकदा श्री साईबाबांचा एकनिष्ठ भक्त काशिराम शिंपी कामधंदयानिमित बाहेरगावी जात असता, त्याला वाटेत भिल्ल चोरांनी गाठले व बळविण्यास सुरुवात केली. मारामुळे काशिराम शिंपी बेशुद्ध पडण्याची पाळी आली. तरीही तो कळवळून बाबांची आठवण करीत होता. इकडे साईनाथ द्वारकामाईत बसले असताना मोठमोठ्याने ओरडत होते. त्यांना आपल्या भक्तावर आलेले संकट अंतज्ञानाने समजले होते. त्यांनी काशिरामला एवढे बळ दिले की, त्याने सगळ्या चोरांना पिटाळून लावले.

दुसरी चमत्कारिक घटना अशी कृपी, एकदा एक विधवाबाई आपल्या वेडा झालेल्या मुलाच्या यातना काढून, जिवाला कंटाळून त्या मूर्ख मुलासमवेत नदीत जीव देण्यासाठी गेली असतां, श्रीपाद वल्लभ तात्काळ या नदीकाठी प्रगट झाले आणि त्या मातापुत्रास त्यांनी मरणातून वाचविले, त्या मूर्ख मुलाच्या मरतकावर आपला वरदहस्त ठेवून त्यास तात्काळ झानी बनविले.

अशाच प्रकारे परब्रह्म साईनाथ महाराज, एकदा मशिदीत बसले असता एक गरीब स्त्री आपल्या एकुलत्या एका मुलास घेऊन शिर्डीस आली. तिचा मुलगा अचानक वेडा झाला होता, त्याला तिने बाबांच्या चरणाजवळ आणून अनन्यभावे प्रार्थना करताच, बाबांनी धुनीतील चिमटी भर उदी घेऊन त्या मुलाच्या मरतकी लावून, अंगावरून फुंकली आणि काय आश्चर्य ! त्या क्षणापासून मुलगा पूर्ण बरा झाला.

श्री दत्तात्रय अवतारी साईनाथ महाराज आजही चराचरी वास करून आहेत. श्री साईबाबा आपल्या भक्तांचे मनोगत जाणून आहेत, भक्तांच्या जीवनात सुख-समृद्धी निर्माण करीत आहेत. फक्त आपल्या ठायी श्रद्धा आणि सबूरी हवी.

श्रेष्ठ संत महंतांनी म्हटले आहे—

‘ईश्वर तुमची प्रार्थना जरुर ऐकेल, पण ती मनापासून केली पाहिजे.’ अशा श्री सद्गुरु सच्चिदानंद साईनाथांच्या चरणी माझे कोटी कोटी प्रणाम.

३८

ही पहा साईलीला

— सौ. पौर्णिमा आनंद शेंडे

२/७९, नेहरु नगर,

कुर्ला (पूर्व),

मुंबई-४०० ०२४.

मला साईलीला मध्ये लेख लिहिण्यास अत्यंत आनंद होत आहे कारण, साईबाबाच मला पावले.

दोन वर्षांपूर्वी माझे लग्न झाले. लग्नानंतर लगेच दिवस राहिले, पण साडेचार महिन्यांनी माझा गर्भपात झाला. त्यामुळे आम्हा उभयतांना फार वाईट वाटले व सारखी काळजी वाटत होती.

नंतर आठ-नऊ महिन्यांनी मला पुन्हा दिवस गेले, ग्ररोदरपणी मला काहीच त्रास झाला नाही. सर्व काही ठीक होते. बोरीवलीचे डॉक्टर टिपणीस यांनी मला सात नोव्हेंबर, ८६ तारीख दिली होती. आम्ही दोघे फार काळजीत होतो, डिलीक्करी व्यवस्थित होईल ना? मी सारखे साईबाबांचे नाव घेत होते. पहिलीच वेळ होती. काही कळत नव्हते. काळजीतच भर म्हणून की काय, कोणास ठाऊक पण सात तारीख उलटून गेली आणि आणखीन काळजी वाढली, वरती ४-५ दिवस सुद्धा गेले.

एक-दोन दिवसात प्रसूती नाही झाली तर सिझरिंग करावे लागणार असे डॉक्टर म्हणत होते आणि मी सिझरिंगला तयार नव्हते. मी सारखे ‘साईबाबा, साईबाबा’च करत होते.

शेवटी मी मनाची तयारी केली आणि मी घरात सर्वांना सांगितले की मी सिझरिंगला तयार आहे आणि रात्री झोपायला गेले. झोप काही येईना. उद्या सिझरिंग करायचे आहे, मी मनात म्हणत होते, साईबाबा उद्या (१४ नोव्हेंबर ८६) माझी नॉर्मल डिलेक्करी होऊ द्या. रात्री मला शांत झोप लागली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी पोटांत दुखायला लागले आणि साईबाबांच्या कृपेने माझी संध्याकाळी नॉर्मल डिलीक्करी झाली, मुलगी झाली. मुलीचे नाव साईलीला ठेवले आहे. साईबाबा तुझी लीला अगाध आहे.

साईकृपा

— प्रा. श्रीकांत भट

एम. कॉम.

द्वारा—स्मृती बंगला, डाबकी रोड,

गोडबोले प्लॉट्स, अकोला.

श्री साईबाबा हे एक संत होऊन गेले, एवढीच काय ती माहिती सुरुवातीला आमच्या घरी सर्वांना होती. माझ्या बहिणीचे लग्न झाले. ती आपल्या यजमानांसोबत शिरडीला जाऊन आली. तिच्या सासरची सर्व मंडळी 'साईभक्त' आहेत. येताना त्यांनी आमच्या घरच्यांसाठी साईबाबांची एक प्रतिमा आणली. ही आमच्या घरी साईबाबांची प्रथम भेट होय!

परंतु ही प्रतिमा कॅलेंडर सोबत गुंडाळून आमच्या घरच्या मंडळीनी ठेवून दिली. काही दिवसानंतर मला पहिलाच साई अनुभव पाहायला मिळाला. मला एका महाविद्यालयात नोकरीसाठी मुलाखतीला बोलावण्यात आले. मी माझे कागदपत्र शोधत असताना सदरची साईप्रतिमा माझ्या नजरेस पडली. फोटो पाहताक्षणीच माझ्या मनात बाबांविषयी श्रद्धा निर्माण झाली. त्यांच्या त्या छबीवर माझी नजर क्षणभर खिळली. मी मनात म्हणालो, मला जर आज नोकरी मिळाली तर मी हा फोटो जरुर फ्रेम करीन आणि काय महद्याश्चर्या! माझी निवड होऊन त्याच दिवशी मी नोकरीवर रुजू झालो. मी लगेच साईबाबांचा फोटो फ्रेम करून आणला. साहजिकच साईनाथांवर माझी श्रद्धा बसली.

दुसरा अनुभव असा की, मी बारावीच्या परिक्षेचा एका विषयासाठी फॉर्म भरला. परंतु नोकरीमुळे अभ्यास जेमतेमच झाला होता. आपण पास होऊ की नाही याबद्दल मनात शंका होती. पेपरचा दिवस उजाडला. मी साईनाथांचे स्मरण करून तो सोडविला. निकालाच्या दिवशीसुद्धा मी भीतभीतच निकाल पाहिला आणि स्तंभित करणारी गोष्ट म्हणजे मी चक्क ५२ टक्के गुण घेऊन उत्तीर्ण झालो होतो.

मी 'इलेक्ट्रॉनिक्स' ह्या विषयाच्या आय. टी. आय. च्या परिक्षेस बसलो होतो. खाजगी उमेदवार म्हणून अभ्यास जेमतेमच झाला होता. पेपर्स देखील काही ठीक गेले नक्ते. परंतु पूर्ण केंद्रात मी एकटा पास झालो होतो.

नोकरी करून मी बी. कॉम. श्रीसाई कृपेनेच मला नोकरी मिळाली. पुढे एम. कॉम. सुद्धा झालो. आता सुद्धा माझी एम. फील. करिता निवड झाली, ती केवळ साईबाबांची कृपा माझ्यावर होती म्हणूनच.

जया मनी जैसा भाव तया तैसा अनुभव!!

साईबाबांचे हे वचन किती यथार्थ आहे, हे साईभक्तांना येत असलेल्या अनुभवांवरून दिसून येते.

श्रीकृष्णाची सोन्याची द्वारका

श्री. रमाकांत पंडित
प्रभासमृती, भाऊदाजी रोड,
माटुंगा, मुंबई-१९.

हिंदूंना सात मोक्षदायक गांवे (पुरी) व चार पवित्र धामे आहेत. ती म्हणजे (१) अयोध्या (२) मथुरा (३) मायावती (४) काशी (५) कांची (६) अवंतिका व (७) द्वारका तसेच बद्रिनाथ जगन्नाथ द्वारका व रामेश्वर ही चार धामे या दोन्हीत ही द्वारकेचा समावेश आहे. श्रीकृष्णाने कंसाचा वध केल्यानंतर मथुरा ही राजधानी केली पण जरासंध व कात्यायन यांच्या मथुरेवर वारंवार स्वान्या होऊ लागल्यामुळे श्रीकृष्ण आपल्या यादवांच्या सेनेसह रेवटाऊ पर्वताकडे गेले. त्या पर्वताच्या पायथ्याशी त्यांनी विश्वकर्माकडून द्वारकानगरी व शवली असे पुराणात म्हटले आहे. या नगरी भोवती उंच व चुन्याने रंगवलेले तट होते व या तटांना अनेक दारे होती म्हणून या नगरीचे नाव द्वारिका असे पडले. या धनाढ्य नगरीत अनेक श्रीमंत सावकार राहत व त्यांच्या वाड्याचे कळस सोन्याचे म्हणून तिला सोन्याची द्वारका असे नाव पडले. यादवांच्या कलहामुळे, त्यांच्या पापाच्या अतिरेकामुळे श्रीकृष्ण द्वारकेहून सोमनाथला गेले व तेथेच त्यांचा अंत झाला. त्यानंतर सागराने द्वारका नगरी बुडविली. श्रीकृष्णाचा नातू वज्रनाथ याने पुन्हा द्वारका उभारली तीच आजची द्वारका आहे असे पुराणाभिमानी लोक मानतात. पण आधुनिक उत्खननात सापडलेल्या पुराव्यानुसार आजची द्वारका ही तिसरी द्वारका आहे.

द्वारकेच्या जगन्मंदिराचा इतिहास इ.स. पूर्व १४०० पासून सुरु होतो. यावेळी वज्रनाथाने आपल्या आजोबाच्या स्मरणार्थ येथे हरिमंदिर व छत्री बांधली. त्यानंतर तीनशे वर्षांनी मूळछत्री खाली श्रीकृष्णाची मूर्ती स्थापन करण्यात आली. इ.स. आठशेसध्ये आर्य शंकराचार्यांनी द्वारका मंदिराचा जीर्णोद्धार केला. तसेच त्यांनी मंदिरात आदिशक्तीची स्थापना केली. नंतर इ.स. ११२० मध्ये मीनल देवीनी या मंदिराचा जीर्णोद्धार केला. इ.स. ११५२ मध्ये उदयपूरचा राजा भीमसिंह याने या मंदिराच्या व्यवस्थेसाठी सात हजार बिघे जमीन दिली व मंदिराची डागडुजी केली. इ.स. ११५६ मध्ये भक्त बोडाणाने मंदिरातील मूर्ती डाकोरला नेली त्याचे नाव विजयसिंह असे होते.

या स्थलांतराची कथा अतिशय रोमांचकारी आहे. डाकोर हे गाव बडोद्यापासून चाळीस मैलावर आहे. तेथे बोडाणा नावाचा श्रीकृष्ण भक्त राहत होता. तो दरवर्षी डाकोरहून द्वारकेला दर्शनाला येत होता. तो वृद्ध झाला म्हणून द्वारकेला जाऊ शकला नाही म्हणून तो अत्यंत दुःखी झाला तेहा श्रीकृष्णाने त्याला दृष्टांत दिला, यापुढे तुला द्वारकेचा प्रवास करावा लागणार नाही. मीच तुझ्याजवळ येईन तू बैलगाडी घेऊन ये. मी त्या गाडीतून डाकोरला येईन. भक्त विजयसिंह बोडाणाने घरदार विकून बैलगाडी



खरेदी केली. मगवानाची मूर्ती नेण्यासाठी बोडाणा येत आहे असे मंदिराच्या पुजान्यांना कळले तेव्हा मंदिराची दारे बंद करून ते पुजारी रात्रंदिवस पहारा करीत राहिले पण त्या सर्वांना चुकवून श्रीकृष्ण मंदिरातून बाहेर पडले व रात्री भक्त बोडाणाच्या गाडीत बसून डाकोरला आले. सकाळी पुजान्यांना मूर्ती नाहिशी झालेली दिसली तेव्हा ते तातडीने डाकोरला गेले. बोडाण्याने मूर्ती गोमती नदीत बुडविली तेव्हा संतापलेत्या पुजान्यांनी बाण मारून बोडाणाचा अंत केला. त्याबरोबर नदीतील मूर्तीच्या अंगाला बाणाच्या जखमा झाल्या व नदीचे पाणी रक्ताने लाल झाले. श्रीकृष्णाने बोडाण्याच्या पत्नीला दृष्टांत दिला व सागितले ‘द्वारकेचे पुजारी लोभी झाले आहेत म्हणून त्यांना सोळून मी येथे आलो आहे. तू पुजान्यांना मूर्तीच्या वजना इतके सोने दे म्हणाजे ते परत न्जातील व मग माझी मूर्ती नदीतून काढून तिची डाकोरमध्ये प्रतिष्ठापना कर.’ बोडाणाच्या कानात एका कर्ण फुलाशिवाय इतर काहीही नव्हते पण श्रीकृष्णाच्या कृपेने त्या लहानशा कर्ण फुलाचे वजन मूर्तीच्या वजनापेक्षा अधिक भरले. ते कर्णफूल दैवीप्रसाद मानून पुजारी ते घेऊन द्वारकेला गेले व नवी मूर्ती त्यांनी मंदिरात स्थापन केली. मूळ मूर्ती डाकोर येथेच राहिली.

इ.स. १२४१ मध्ये अहमदाबादच्या महंमद शाहाने द्वारकाधीश मंदिर फोडले व उध्वस्त केले. त्यावेळी पांच पुजारी मरण पावले. त्यांची समाधी मंदिराजवळच्या बांधली गेली. इ.स. १५०४ मध्ये श्रीवल्लभाचार्यांनी या मंदिरात श्रीद्वारकाधीशाची मूर्ती स्थापन केली. इ.स. १५५८ मध्ये शंकराचार्यांनी मंदिराचा विस्तार करून काही नव्या मूर्तीची स्थापना केली. नंतर १७३० मध्ये पुन्हा मंदिर मोडकळीस आले तेव्हा शंकराचार्य श्रीपरमानंद यांनी मंदिराचा जीर्णद्वार केला. १९०३ मध्ये बडोद्याच्या सयाजीराव गायकवाड महाराजांनी जगन्मंदिरावर सोन्याचा कळस चढविला.

द्वारकाधीश मंदिराकडे जाणारा रस्ता लहानच आहे. मंदिरा बाहेर भव्य व उंच कमान आहे. या कमानीला मोक्षद्वार हे सार्थ नाव आहे कारण द्वारकेच्या श्रीकृष्णाचे दर्शन मिळणे हा मोक्ष आणि तिकडे नेणारे हे मोक्षद्वार.

हजारो वर्षांची परंपरा असलेल्या द्वारकेसारख्या तीर्थक्षेत्रात आत्यावर आपल्याला एक अद्भूत आनंद होतो. कारण राधेपासून संत मीरेपर्यंत आणि आद्य शंकराचार्यांपासून झानेश्वर तुकारामांसारख्या शेकडो संतमहतांनी पवित्र केलेल्या मार्गावरुन आपण जात आहोत ही अभिमानाची जाणीव होते.



‘साईबाबा आता तुम्ही पाणी प्या’

— श्री. बाबुराव गडकरी
३-किरण, अहिल्याबाई चौक,
कल्याण.

माझा मुलगा चि. शिरीष याची मुलगी चि. मधुरा (राणी) दररोज पुजेच्या वेळी माझ्या मांडीवर बसून श्री बाबांची आरती गुणगुणते. वय लहान फक्त दोन वर्षांचे....पण अक्कल फार. बोलण्यात चतुर. आम्ही समाधीचे दर्शन घेत असता पू. बाबांना शाल व पुष्पहार अर्पण करीत होतो. आईच्या (सौ. शितल) कडेवर बसून ‘राणी’ भरलेल्या बाटलीने पाणी पीत होती. अर्धे पाणी पिऊन झाल्यावर तिने पाण्याची बाटली समाधीवर ठेवली व मोठ्याने “बाबा, मी पाणी प्याले.... आता तुम्ही प्या,” असे बाबांना सांगितले. ह्या तिच्या कृतीने सर्वच भक्त आश्चर्यचकीत झाले. इतर भक्तांस दर्शन मिळण्यासाठी आम्ही दूर झालो. बाहेर आल्यावर माझ्या दुसऱ्या नातीने—अमृताने (मुलीच्या मुलीने) ‘आजोबा, राणीने पाण्याची बाटली समाधीवर ठेवली आहे, बाबांना पाणी पिण्यासाठी,’ असे सांगताच सौ. शितल राणीस घेऊन परत समाधीजवळ गेली. बाटली श्रीच्या समाधीवरच होती. पण त्यातील पाणी जेमतेम एक चमचाच शिल्लक होते. हे पाहून राणी म्हणाली, “आजोबा, बाबा पाणी प्याले.” आणि खरोखरच अध्या बाटलीतील पाणी एक चमचाच शिल्लक होते. मी तेच तीर्थ म्हणून प्राशन केले व अन्य सर्वांस दिले. यावरुन राणीच्या भोळ्या भक्तीने बाबा भारावले व पाणी प्याले. भक्तांच्या भोळ्या भाबड्या भक्तीसाठी बाबा केव्हाही धाव घेतात, हेच यावरुन सिद्ध होत नाही का!

“द्वारकामाई”

अवतार तो दत्तगुरु, घेऊनि नाम साई।
साईच्या चरणसर्शे, पुनित द्वारकामाई।
दुंबळ्या वाचे वर्णू कशी मी तीची नवलाई।
संकटसमयी हृदयी धरते, ती वत्सल आई॥ १ ॥
प्रज्वलित धुनी देते। उदी हरण्या त्रिताप।
दशनि हरते शिवा। अनंत जन्मीचे पाप।
दयार्णवी नेत्री रुक्षते। ममतेचे खोत ठायीठायी
संकटसमयी हृदयी धरते, ती वत्सल आई॥ २ ॥

— सौ. शामा कर्णिक
४ सौ (२३), ‘वसोऽहा क्लू’,
चार बंगला, अंधेरी (पश्चिम), मुंबई-४०० ०५८.



बाबांची अंकित मुलं

— श्री. अनिल केशवराव रसाळ

२१/३८२, बी.पी.टी. स्टाफ कॉर्टर्स,
रेनॉल्ड्स् रोड, वडाळा (पूर्व), मुंबई-४०० ०३७.

आपण आपल्या उपास्यदैवताला व समर्थ सद्गुरुंना बाबा म्हणतो व स्वतःला त्यांची मुलं असं संबोधतो. पण आपण जरी स्वतःला त्यांची मुलं असं म्हणत असलो तरी त्यांनी मात्र आपल्याला अंकित म्हटले नसते.

याचा अर्थ असा की काय बाबा मुलामुलांत फरक करतात? अगदी स्पष्ट उत्तर असे की असा निश्चित फरक बाबा स्वतः करतात.

प्रथम आपण असं पाहू या की, मुलं व अंकित मुलं यांच्यात काय फरक आहे.

आपण ज्या ठिकाणी राहतो, त्या ठिकाणी आजुबाजूला बरीच लहान मुलं असतात. त्या सर्वावर आपण प्रेम करतो परंतु त्या सर्वांच्या पालनपोषण व निवान्याची जबाबदारी काही आपल्यावर वैयकितक असत नाही. अशी जबाबदारी त्या मुलांच्या आईवडिलांवर किंवा ते जिवंत नसत्यास त्यांच्या पालकांवर असते. तसेच जरी सर्वच जण शिर्डीला येत असले तरी ते सर्वजण अंकित मुलं या व्याख्येत बसू शकत नाहीत. थोडक्यात अंकित मुलं होण्यासाठी काही पात्रता व कसोट्या श्रीनी ठेवलेल्या आहेत.

ज्या घराण्यात आपण जन्मतो त्याची परंपरा, रीती त्या घराण्यातील सदस्यांना चालवाव्या लागतात. त्या घराण्याला काळीमा लागणारी गोष्ट किंवा कृति त्यातील सदस्य जन्मजात कर्तव्य म्हणून करीत नाही. शिवाय त्या घराण्यातील कर्तव्य कसोशीने पार पाडण्याची नैतिक जबाबदारी त्या घराण्यातील सदस्य म्हणून येते. ती नाकारता येत नाही. तशाच प्रकारे भक्त व अंकित याबाबत म्हणता येईल.

बाबांचे भक्त लाखो आहेत परंतु अंकित मुलं फारच थोडी आहेत. याचे कारण अंकित मुलं होण्यापूर्वी श्रीनी फार मोठ्या व प्रदीर्घ अशा कसोट्या ठेवल्या आहेत. त्या सर्व कसोट्या उत्तीर्ण झाल्याशिवाय अंकित होता येत नाही. इतर भक्तांना अशा कसोट्या द्याव्या लागत नाहीत. ते दर्शन घेतात इच्छा तृप्ती पुरतीएवढी व तितकीच भक्ती करतात व निघून जातात. त्यांना श्रीनी आखून दिलेल्या शिस्तीचे पालन करण्याचे बंधन अंकितांसारखे पाळावे लागत नाही. देव सगळ्यांचा असतो व तो सर्वावर प्रेम करतो, या नियमानुसार श्री बहुतेक भक्तांवर प्रेम करतात पण त्यांची सर्व प्रकारची जबाबदारी मात्र ते घेत नाहीत. अशी पूर्ण जबाबदारी ते फक्त अंकितांची घेतात.

आता आकेताच्या काणत्या कसोट्या घेतल्या जातात, त्याचे थाडक्यात वर्णन करूया

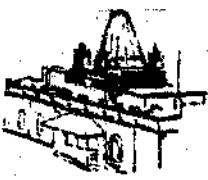
सर्व प्रथम श्री अंकित होऊ पहाणाच्या भक्तांना सत्यावर आधारलेले आचरण ठेवण्याची फार मोठी शिस्त घालतात. हल्लीच्या काळात ही कसोटी पार पाडणे फार कठीण आहे. कारण हल्ली भक्तांची निंदा व कुचेष्टा करण्याची “फॅशन” आहे. शिवाय असत्याला यश मिळण्याचा हा काळ आहे. त्यामुळे या एका गोष्टीच्या आचरणासाठी

भक्ताला व बन्याचशा ऐहिक गोष्टीना मुकावे लागते. व यासाठी त्याला फार मोठे मानसिक क्लेश सहन करावे लागतात. कारण या कसोटीच्या वेळी श्री भक्ताच्या मार्गात थोड्याशा तडजोडीने खूप प्रलोभन मिळू शकतील अशीच योजना करतात. त्या प्रलोभनांना स्विकारल्याने अशा भक्तांचे घटकन् काही बिघडणार नाही. शिवाय त्या प्रलोभनांमुळे त्याची सामाजिक प्रतिष्ठा मात्र वाढणार असते. अशा प्रतिष्ठेची अगदी ‘‘मी’’ ‘‘मी’’ म्हणणाऱ्या भक्तांना भुरळ पडते. तेहा सर्वप्रथम याच कसोटीत बहुतेकजण घसरतात.

दुसरी कसोटी म्हणजे खूप मोठा लौकिक मिळणे. लेख, प्रवचनं करण्याच्या कलेने भक्ताला अनेकजण मानतात. काहीतर चक्क त्याचे पाय धरतात. त्याच्या शब्दाखातर इतरजण काहीही करण्यास तयार होतात. त्यामुळे श्रीकृपेने मिळालेली कीर्ति ही भक्तामध्ये न कळत गर्व निर्माण करते. तो स्वतःला मनोभन मोठा समजतो. त्याप्रमाणे वागू लागतो. स्वतःला गुरु व इतरांना शिष्य म्हणतो. असं करताना नकळत तो गुरुने ठेवलेल्या एका कसोटीतून पूर्ण नापास होतो. कारण अहंकाराने गुरुकृपा नाहीशी होते.

तिसरी कसोटी म्हणजे श्रद्धेला तडे जाणाऱ्या प्रसंगांची श्री मालिका निर्माण करतात. या मालिकेचा एक अविभाज्य भाग म्हणजे चुकीचे मार्गदर्शन करणारे स्वप्न, दृष्टांत व आज्ञा. या भक्ताने पाळल्या तर त्याचे नुकसान होते व अशा मालिकेमुळे त्याची गुरुवरील श्रद्धा साफ नाहीशी होते. ही अतिशय बिकट अशी कसोटी आहे. पण ही द्यावीच लागते. चिल्याबाळांची मटन खाण्याची इच्छा व्यक्त करणाऱ्या शंकराची आज्ञा वाचकांनी लक्षात ठेवावी. बाबांची पद्धत सुद्धा खुंटा मूळापासून हलवून हलवून घट्ट झाला की नाही हे पहाण्याची आहे. हल्लीच्या धकाधकीच्या काळात स्वतःचं नुकसान झाले म्हणून दैवतं बदलण्याचा काळ आहे. कोणीही इतकी सबुरी दाखवत नाही की ही आपली कसोटी आहे व ती आपल्या गुरुवरील श्रद्धा दृढ आहे की नाही हे जोखण्यासाठी घेतली आहे. त्यामुळे वरील सांगितलेल्या कसोटीतून पास झालेले भक्त या कसोटीत नापास होतात.

चौथी कसोटी व ही सर्वात कठीण अशी कसोटी आहे. ती म्हणजे पाप व पुण्यातीत मनोभूमिकेतून सर्व कर्म करणाऱ्या प्रवृत्तिची. इथं गुरु अशी आज्ञा देतात की ती पाळल्याने आपण दुष्कृत्य करीत आहोत असं केवळ इतरांनाच नव्हे तर स्वतः त्या भक्ताला वाटणे. त्यामुळे गुरुची आज्ञा मिळूनही ती न पाळण्याचा कल सर्वच भक्तांचा असतो. श्रीसाईसच्चरित्राच्या २३व्या अध्यायात श्री आसन्नमरण बोकड मारण्यासाठी शामा, बडे बाबा व इतरांना सांगतात. तेही आज्ञा पाळत नाहीत. पण श्री. दीक्षित ही आज्ञा कसोशीने पाळतात व त्यातून यशस्वीपणे उतरतात. हे उदाहरण देता येईल. पण हे एक उदाहरण झाले. प्रत्यक्षात मात्र अशा अनेक बिकट आज्ञा निरंहकारी वृत्तिने भक्तांना पाळाव्या लागतात. त्याच्या मनात हे पाप आहे असा विचार येणं फार चुकीचं आहे. त्याचबरोबर एखाद्या भक्ताला श्रीनी सांगितल्याप्रमाणे तंतोतंत मार्गदर्शन



केत्याने त्याचे संकट दूर होणे व त्यामुळे आपण फार मोठं पुण्यकर्म केलं असं न समजण, ही एक मोठी बिकट कसोटी आहे. या संदर्भात श्रीनी उपासनीची घेतलेली कसोटी फार बोलकी आहे. खंडोबाच्या देवळात उपासनीना श्रीनी त्यांचे अतिशय विदूप असे रूप दाखवले व सांगितले की हे तुझे पापरूप आहे. ते मी आज नाहीसे करीत आहे. यानंतर श्रीउपासनीची ती मूर्ति नाहीशी झाली. नंतर अत्यंत तेजःपुंज अशी उपासनीची मूर्ति त्याना दिसली व त्याचा असा खुलासा केला की, हे तुझे पुण्यरूप आहे. उपासनीना ते रूप पाहून आनंद झाला. पण श्रीनी तेही रूप नाहीसे करायला सुरुवात केली तेव्हा ते ओरडू लागले, तुम्ही मला मारता आहात हे योग्य नाही. तेव्हा श्रीनी स्वप्नाद्वारे त्याचा खुलासा केला की, तू उपाधिरहित साक्षी असा आत्मा आहेस. तेव्हा ही अतिशय बिकट अशी कसोटी यशस्वीपणे देता येण म्हणजे खरी श्रीकृपेची पावती. कारण सर्वत कठीण अशी गोष्ट म्हणजे सात्त्विक अहंकारावर विजय मिळवण. माणूस सहसा सत्कर्माचं श्रेय स्वतःकडे घेण्यास कचरत नाही. त्याचबरोबर पापाचं श्रेय स्वतःकडे घेण्यास तयार असत नाही. त्यामुळे ही कसोटी पार पाडण म्हणजेच श्रीशी एकरूप होण. थोडक्यात सागराला नदी मिळाल्यानंतर ती पुन्हा परतत नाही, ती स्वतः सागर होते. त्याप्रमाणे भक्त पूर्णपणे समर्थ सद्गुरुरूप होतो. त्यांचा अंकित होतो. त्याच्या प्रार्थना यशस्वी होतात. त्याचे संकल्प सिद्ध होतात. व त्याची निरहाकारी वृत्ती सर्व कसोटीतून उत्तरल्याने अबाधित रहाते. त्याच्यावरील कृपा ही चिरंजीव असते. हनुमान भक्तांना रामाची वेगळी उपासना करण्याची गरज रहात नाही. कारण रामभक्त हनुमान हा स्वतः संपूर्ण राममय आहे.

भक्तांनो, अंकित होण्यापूर्वीच्या या कसोट्या मी श्रीकृपेने थोडक्यात सांगितल्या आहेत. या कसोट्या म्हणजे सर्वच कसोट्या आहेत, असं मात्र समजू नका. कारण भक्ताच्या आवडीच्या व आकर्षणाच्या वस्तू अनेक आहेत. त्यांचा त्याग करण्याच्या कसोट्यासुद्धा तितक्याच विविध आहेत. पण प्रत्येक कसोटीतून पार झाल्यानंतरही भक्तगाला साधना चालू ठेवावी लागते. कारण विवेक व वैराग्य अबाधित ठेवण म्हणजेच अंकित पदावर कायम रहाण छोया परंतु अंकिताची व त्याच्या सर्व कुटुंबियांची सर्व प्रकारची काळजी सर्व ठिकाणी सर्व काळी व जन्मोजन्मी श्री घेतात हे मात्र निर्विवाद व त्रिकालाबाधित सत्य आहे.

अशा कसोट्या घेतल्याने आपल्या सर्व ऐहिक व पारभार्थिक गोष्टीची श्री काळजी घेत असल्याने त्या देण्यास आपण कचरु नये. उलट त्या देऊन आपण आपलं अंतिम कल्याण होतं आहे हे नित्य लक्षात ठेवावे. व तेच कसोटी घेत आहेत व तेच त्या देत आहेत या भूमिकेने द्याव्यात.



रक्षण करी – साई हरी

– श्री. विलास तुकाराम पडवळ
१७३/४, शिवनेरी,
दादासाहेब फाळके मार्ग,
दादर, मुंबई ४०० ०९४.

सद्गुरु साईमाऊली आपल्या भक्तांची काळजी नेहमीच घेत असते. आपल्या पिलांवर कासवाची जशी दृष्टी असते, तशीच कासवदृष्टी समस्त भक्तांवर साईमाऊली ठेवत असते.

मला या संदर्भात आलेला अनुभव असा— मी कोकणात १९८७च्या मे महिन्याच्या सुट्टीत मुलांना घेऊन माझ्या मामाच्या गावी गेलो होतो. मामाच्या अंगणातच उन्हाळ्यात गुरांना बांधतात. सावलीसाठी मंडप करून त्यावर माडापासून केलेल्या झावळांचे झाकण घालतात. मंडप साधारण अठरा ते वीस फूट उंचीचा असतो.

एके दिवशी दुपारची बारा-साडेबाराची गोष्ट. माझा अकरा वर्षाचा मोठा मुलगा चि. प्रसाद हा त्या मंडपावर पडलेला एक आंबा काठीने ढकलून पाडण्यासाठी मंडपालगत असलेल्या डगरीवर गेला. डगर कुठे संपते आणि मंडप कुठे सुरु होतो, याचे भान न राहिल्याने त्याचा पाय सरळ मंडपाच्या झावळांवर पडला आणि....अठरा-वीस फुटांवरून तो धाडकन् खळ्यात पडला.

विशेष म्हणजे तो जिथं पडला, त्याच ठिकाणी खाली दोन बैल बांधलेले होते आणि त्या दोघांचीही शिंगे सरळ, उंच, टोकदार होती. पण माझ्या साईची किमया अशी की, तो पडला तोच मुळी दोन बैलांच्या तोऱ्डा-मधोमध. आम्हा सर्वांची घाबरून त्रेधा तिरपीट उडाली. अर्धा एक मिनीट तो तसाच पडून राहिला आणि लागलीच उदून चालत घरात आला.

थोडासा जरी तो बाजूला पडला असता तर बैलांच्या शिंगावर पडला असता आणि पुढच्या विचाराने अंगावर शहारेच उभे राहिले. शिवाय इतक्या उंचावरून पडून केवळ अकरा वर्षाच्या मुलाला जरादेखील लागलं नाही.

अशाप्रकारे या भयानक संकटातून माझ्या साईमाऊलीने आम्हाला सोडविले आणि एखाद्याला झेलतात तद्वत चि. प्रसादला झेलून बैलांच्या बरोबर मधोमध अलगद ठेवल्याप्रमाणे रक्षण केले.

श्रीसद्गुरु साईमाऊली अशीच कासवदृष्टी आपल्या समस्त भक्तांवर ठेवू देत हीचं त्या सर्वव्यापी, सर्वसाक्षी साईपाशी नम प्रार्थना.

